

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Освітня програма: «Християнська педагогіка та організація дозвілля»

Магістерська робота
ОСОБА КАТЕХИТА У ВЧЕННІ УГКЦ
З ЧАСУ ВИХОДУ З ПІДПІЛЛЯ

Студентка 2-го курсу Драгушак Ірина

Науковий керівник: док. PhD богослов'я Дуда Н. М.

Львів 2022

Драгушак І. О. Особа катехита у вченні УГКЦ часу виходу з підпілля: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») /І. О. Драгушак/ Український католицький університет. Кафедра богослов'я; освітня програма: «Християнська педагогіка та організація дозвілля»; Наук. кер: док. PhD у галузі богослов'я Дуда Н. М. – Львів: УКУ, 2021. – 63 с.

Анотація. У роботі розкрито тему особи катехита та катехитичного служіння крізь призму вчення Української Греко-Католицької Церкви у період з 1989 року до сьогодні. З'ясовано місію та мету катехизації у житті Церкви. Охарактеризовано завдання та обов'язки катехита, також особисті та професійні якості, необхідні для сповнення катехитичного служіння. Також проаналізовано сучасні підходи до формації катехита та можливості освіти для катехитів в УГКЦ. Визначено здобутки та виклики у катехитичному служінні на сучасному етапі.

Ключові слова: катехизація, катехит, християнський педагог, катехитичне служіння, Церква, євангелізація, формація катехита.

Abstract. The paper reveals the topic of the person of the catechist and catechetical ministry through the prism of the teachings of the Ukrainian Greek Catholic Church in the period from 1989 to the present. The mission and purpose of catechesis in the life of the Church are clarified. The tasks and responsibilities of the catechist, the personality and professional qualities required to fulfill the catechetical ministry are described. Modern approaches to the formation of the catechist and educational opportunities for catechists in the UGCC are also analyzed. Achievements and challenges in catechetical ministry at the present stage are identified.

Key words: catechesis, catechist, Christian teacher, catechetical ministry, Church, evangelization, formation catechist.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. МІСІЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КАТЕХИТИЧНОГО СЛУЖІННЯ.....	6
1.1 Місія, мета та роль катехитичного служіння в житті Церкви.....	7
1.2 Відповідальні за катехитичне служіння	13
1.3. Завдання та обов'язки катехита.....	18
Розділ 2. ОСОБИСТІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ КАТЕХИТА.....	24
2.1 Християнська постава катехита	24
2.2 Професійні якості катехита.....	29
2.3 Співпраця з іншими середовищами	36
Розділ 3. ФОРМАЦІЯ КАТЕХИТІВ В УГКЦ.....	43
3.1 Організація освіти та формація катехитів	43
3.2 Здобутки та виклики у сфері катехитичного служіння на сучасному етапі.....	48
Висновки.....	55
Список джерел і літератури.....	60

ВСТУП

Перед Вознесінням на Небо Ісус Христос заповідав своїм учням: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа; навчаючи їх берегти все, що я вам заповідав. Отож я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт. 28, 18–20). Цими словами Спаситель ставить для усіх апостолів завдання навчати народи християнської науки, проповідувати Слово Боже, тобто євагнелізувати та катехизувати. Цю місію Церква здійснює від апостольських часів і до сьогодні. Відповідальність за катехизацію покладено не лише на душпастирів, але й на мирян.

Для доброї організації катехитичного служіння Церква формує катехитів. Варто розуміти, що катехизація не є винятково практикою приготування дітей до першої Святої Сповіді, за посередництвом катехитичної науки Церква прагне подбати про виховання у вірі, воцерковлення всіх дітей, молоді та дорослих не залежно від віку чи стану. Ба більше, не можна оминати з катехизацією тих вірних, які перебувають у реабілітаційних центрах чи лікарнях, сиріт та вдів, ув'язнених, військових, студентів та на інші верстви населення, які часто просять подати їм Божу науку.

З часу виходу з підпілля Української Греко-Католицької Церкви минуло понад тридцять років. За цей, на перший погляд, короткий період церковна спільнота здобула чималий досвід у катехитичному служінні, адже за плечима стоїть тисячолітня традиція та історія. Праведний митрополит Андрей Шептицький у своїх посланнях неодноразово наголошував на важливості катехизації у кожній парафії: «Буду домагатися праці, а передовсім катехизації дітей. Не є в моїх очах добрим священик, в котрого селі діти не знають катехизму. Катехизація – це перший і рішучо найважніший обов'язок душпастиря. Хто його не сповняє, сему можна слушно зробити закид цілком не совісного душпастирювання. Хто, відповідно, дбає про молодь шкільну і виховує її на добрих християн, цей заслуговує на всяке признання». Навіть переживаючи роки переслідувань і гонінь, у підпільній Церкві не припинялась

катехизація вірних, яку здійснювали підпільні душпастирі та богопосвячені особи.

Відновивши свою діяльність в Україні, УГКЦ розвинула катехитичне служіння та сформувала документи, поради, правильники, де зібрані бачення, надбання, поради щодо організації катехитичного життя у парафіяльній спільноті та у Церкві загалом.

На сучасному етапі Церква зустрічається із новими викликами секуляризованого постмодерного світу. Зокрема, труднощі виникають щодо передання віри та євангелізації. Відповідно, ще більшої уваги заслуговує питання якісної катехизації. Велика відповідальність падає на катехита, що має своїм завданням відкрити дитині чи дорослій особі шлях духовного життя, сопричастя з Богом, розкрити правди віри, сформувати християнські моральні цінності на протигагу матеріалістичній, релятивістській, гедоністичній та часто антихристиянській культурі. Відповідальність за духовний розвиток дитини першочергово несуть батьки та хресні батьки. Проте, можемо спостерігати, що часто батьки не завжди готові бути провідниками дитини у духовному житті. Тому відповідальність за духовний зріст і утвердження у вірі падає на катехита, якому довірені діти, молодь чи дорослі.

Актуальність дослідження полягає у тому, що аналіз вчення Церкви щодо особистісних та професійних рис катехита, його завдань та обов'язків, місії та ролі катехитичного служіння зможе відкрити шляхи до покращення формації катехитів у Церкві. Українська Греко-Католицька Церква має багато напрацювань щодо формації катехитів, тож їх аналіз допоможе визначити якого катехита потребує Церква для звершення євангелізації та катехизації у непростих реаліях сьогодення. Папа Франциск також актуалізує питання катехизації та належної формації катехитів, встановивши у Апостольському листі *Antiquum ministerium* мирянське служіння катехита. Найближчим часом буде також опублікований Чин поставлення на мирянське служіння катехита. Папа закликає єпископські конференції зробити служіння катехита

ефективним, визначити програму формації та нормативні критерії, необхідні для його отримання.

Метою дослідження є з'ясувати бачення особи катехита та катехитичного служіння в Українській Греко-Католицькій Церкві, крізь призму офіційних документів Церкви та іншої літератури починаючи з часу виходу з підпілля.

Для того, щоб досягти поставленої мети, ставлю перед собою такі завдання:

- З'ясувати мету, місію та роль катехитичного служіння у Церкві на сучасному етапі.
- Проаналізувати катехитичні довідники, порадики та інші матеріали Церкви щодо катехизації.
- На основі документів Церкви, визначити відповідальних за катехизацію, а також завдання та обов'язки катехитів.
- Визначити головні особисті та професійні риси сучасного катехита.
- З'ясувати середовища християнської формації, з якими повинен співпрацювати катехит.
- Проаналізувати діяльність Церкви щодо освіти та формації катехитів.
- Визначити здобутки та виклики катехитичного служіння на сучасному етапі.

У роботі використовуються методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

Оригінальність магістерської роботи полягає у дослідженні напрацювань УГКЦ що стосуються особи катехита від періоду виходу з підпілля.

Хронологічні межі: у роботі аналізується вчення УГКЦ про особу катехита від виходу з підпілля 1989 р. до сьогоднішнього дня 2021 р.

Розділ 1

МІСІЯ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КАТЕХИТИЧНОГО СЛУЖІННЯ

1.1 Місія, мета та роль катехитичного служіння в житті Церкви

Катехитичне служіння має місійний характер, адже бере свій початок із апостольського післанництва. Христос поручає учням: «Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа» (Мт. 28, 19). Апостоли рознесли радісну вістку Євангелія, Божу правду та Христову науку по різних куточках світу. Їх апостольське служіння на тому не завершилось, воно впродовж віків та сьогодні продовжується у Церкві. Зокрема, Церква продовжує звершувати євангелізацію – поширення Євангелія Правди та катехизації – вивчення та поглиблення правд Христової віри.

Катехизація – це спосіб мирянського апостоляту, завдяки якому формуються впевнені і смиренно радісні у своїй вірі християни, яких можна вважати даром, котрий Церква може дати модерному світові¹.

Папа Іван-Павло II вважає, що катехизація завжди була одним з основних завдань Церкви, тому, що перш ніж відійти до Отця, Воскреслий Христос доручив апостолам місію і владу сповіщати людям те, що вони самі чули, бачили, переживали, пояснювати авторитетно все те, чого Він їх навчав: Його слова, Його діла, Його чуда, Його заповіді, і дав їм духа виконувати таке завдання.

Невдовзі катехизою стали називати сукупність зусиль, які вживалися в церкві, щоб зробити людей учнями Христа, щоб помагати їм вірити, що Ісус є Сином Божим, щоб через віру вони могли мати життя в Його ім'я, щоб виховувати і навчати їх цього життя й так творити тіло христове. Церква ніколи не переставала віддавати цій справі свої сили.²

¹ Іван-Павло II, Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*. Львів 2008, 61.

²*Catechesi tradendae*, 3.

Церква звіщає Євангеліє і сповняє свою спасенну місію. Отримавши Таїнство Хрещення та Миропомазання, вірні покликані брати участь у царському, священничому та пророчому служінні Христа. Як зазначено у Догматичній конституції про Церкву «*Lumen gentium*»³, пророче служіння християнина здійснюється в непохитному сповідунні віри, у поглибленні її розуміння та у свідченні Христа у світі. Тож бачимо, що кожен вірний впродовж життя покликаний поглиблювати розуміння своєї віри, утверджуватися у Божій Правді, щоби «бути світлом для світу» і «сіллю землі» (Мт. 5, 14-16), звершуючи місію переображення суспільства, беручи участь у Божому задумі. Тож це зумовлює велику цінність та необхідність катехитичного служіння Церкви для вірних впродовж усього життя.

Щоби окреслити місію та мету катехитичного служіння, звернемось до праць нашої Церкви, котрі систематично формують її діяльність у цій сфері. Є ряд важливих документів, що регулюють організацію катехизації в УГКЦ: Загальний катехитичний довідник, Катехитичний правильник УГКЦ, Катехизм Католицької Церкви, Апостольське повчання Папи Івана Павла II про катехизу в наш час «*Catechesi tradendae*», документи II Ватиканський Собору, Катехизм УГКЦ «Христос - наша Пасха», Душпастирський катехитичний поради́ник, Апостольське поучення Папи Павла IV «*Evangelii nuntiandi*», апостольський лист Папи Франциска «*Antiquum ministerium*». Ці документи будуть базовими для з'ясування усіх питань магістерської роботи.

У Катехизмі УГКЦ «Христос - наша Пасха» зазначено, що ще від перших років християнської проповіді існувало поняття «керигми», що означає звіщення воскреслого Христа і «катехизи», що означає навчання віри. Керигма означає проповідь із закликом увірувати в Ісуса Христа, віра ж веде до навернення та прийняття Хрещення. Далі приходить час катехизи.

Катехиза – це тлумачення християнського вчення, яке служить приготуванню оглашених до Хрещення, воцерковленню вірних та поглибленню їхньої віри (містагогія). Приклади апостольської катехизи знаходимо зокрема в Першому посланні апостола Павла до Коринтян, де апостол відповідає на питання віруючих та з'ясовує

³ II Ватиканський Собор. Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium*. Львів 2014, 12.

зв'язок між вірою і щоденним життям. Метою катехизи – основного діяння Церкви – є навчати й виховувати у вірі християнина та провадити його до сопричастя з Ісусом Христом та церковною спільнотою. Катехиза має систематичний характер і висвітлює християнське розуміння особистого та суспільного життя віруючих людей у світлі вчення Христа та Церкви⁴.

Бачимо, що Катехизм УГКЦ підкреслює роль катехизи, називаючи її основним діянням Церкви. Метою ж катехизи є навчання і виховання у вірі християнина та провадження вірних до сопричастя з Христом та спільнотою Церкви. Вимогою є систематичність катехизації та навчання, що допомагало б розуміти особисте та суспільне життя віруючих людей у світлі Христової правди та вчення Церкви.

Катехитичне навчання – це перший засіб релігійного навчання дитини, що включає у себе біблійний, літургійний і доктринальний вимір катехизи. Суть катехизи полягає в тому, щоб привести особу до Бога Отця, «який створив людину і покликав її до діалогу – до сопричастя, жертвуючись через Сина, щоб об'явити спасіння усім людям»⁵. Досягнення зрілості у суспільному та релігійному житті є життя, згідно з навчанням Ісуса Христа, в якому ми наслідуємо Його, – це і є кінцевою метою катехизи⁶.

Папа Іван Павло Пвважав, що Церква повинна докладати зусиль до катехизації і у *Catechesi Tradendae* – після синодального апостольського поученні про катехизу у наш час - говорить, що тема катехизи є найбільш актуальним і найбільш важливим предметом для обговорення.

Катехизація завжди вважалася церквою одним з її основних завдань тому, що перш ніж відійти до отця, Воскреслий Христос дав апостолам своє останнє доручення: робити учнями всі народи та навчати їх зберігати все, що він заповів. Отже, Він доручив їм місію і владу сповіщати людям те, що вони самі чули, бачили своїми очима, переживали і до чого доторкалися своїми руками — слово життя. Одночасно Він доручив їм місію й владу пояснювати авторитетно все те, чого він їх навчав: Його слова, Його діла, Його чуда, Його заповіді, і дав їм духа виконувати таке завдання. Невдовзі катехизою стали називати сукупність зусиль, які вживалися в церкві, щоб зробити людей учнями Христа, щоб помагати їм вірити, що Ісус є Сином Божим, щоб

⁴Синод єпископів УГКЦ. Катехизм УГКЦ. *Христос - наша Пасха*. Львів 2012, 33.

⁵С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи*. Матеріали конференції. Львів 2019, 145.

⁶С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита*, 145.

через віру вони могли мати життя в Його ім'я, щоб виховувати і навчати їх цього життя й так творити Тіло Христове⁷.

У поученні Папа зазначав, що кінцева мета катехизи – це не лише привести когось до зустрічі з Христом, але й до злуки і близькості з Ним, бо «Він єдиний може вести до любові Отця у Дусі і може дати нам змогу брати участь у житті Святої Тройці»⁸.

Одним із документів, в якому подано принципи та роздуми, що служить підставою для розробки практичних вказівок при вишколі катехитів та застосуванні катехизи в УГКЦ, є Катехитичний правильник Української Греко-Католицької Церкви затверджений Постановою Синоду Єпископів УГКЦ у вересні 1999 р. У документі зазначено, що катехиза є суто церковною діяльністю, адже Церква покликана бути вчителькою віри, а жива віра є джерелом нового життя. Діючи так, Церква відкриває себе як мати дітей, народжених у Бозі дією Святого Духа та вводить людей у свою велику родину. У четвертому розділі Катехитичного правильника характеризується природа, мета та завдання катехизи. Термін «катехизації» визначено, як «впорядкований процес вивчення Христової науки, щоденне зближення з Його Особою, завдяки чому віра стає зрілою і формується Христовий учень»⁹. Тому, метою катехизи є ввести людину в сопричастя з Ісусом Христом. Це веде до поглиблення зв'язків із Пресвятою Трійцею, а через Церкву і з іншими людьми. Тож катехиза покликана вести людину до духовно зрілості у Христі, до обожествлення. Місійна природа катехизи виражена в заохоченні християн до активного служіння в особистому житті щодня, працюючи над досягненням Божої справедливості у світі.

У вступі до програми вишколу катехитів в УГКЦ зазначено, що евангелізація та катехизація – це першочергові завдання Церкви. Адже евангелізація – це процес проголошення віри, а катехизація – супровід в ній.¹⁰

⁷*Catechesi tradendae*, 3.

⁸*Catechesi tradendae*, 5.

⁹Катехитична комісія УГКЦ, *Катехитичний правильник УГКЦ*. Львів 1999, 21-22.

¹⁰Патріарша катехитична комісія УГКЦ, *Програма вишколу катехитів УГКЦ*. Львів 2020, 3.

У Катехитичному правильнику УГКЦ, п. 129 зазначено, що метою катехизації дітей, молоді чи дорослих є «розважання над Божим Словом у молитві, актуалізації його в житті, а також постійне одухотворення його в серці»¹¹.

Основними джерелами катехитичного служіння є Боже Об'явлення та Катехизм Української Греко-Католицької Церкви, який є «сповіданням і поясненням її віри в Триєдиного Бога – Отця, і Сина, і Святого Духа»¹². Церква подає Об'явлення через Святе Письмо і Священне Передання. Джерелами катехизи також є коментарі до Святого Письма Богом натхненних авторів, праці Отців Церкви і твори аскетів. Важливим джерелом катехизи Літургійне життя Церкви, також іконографія, східне богослов'я і духовність¹³.

Катехиза формується, як «мандрівка за Христом у Святому Дусі до Отця», розпочата з метою дійти дозрілої віри відповідно до можливостей і потреб кожної особи¹⁴.

Катехитичний довідник окреслює важливість євангелізації та катехизації у сучасному світі. Не зважаючи на опір, несправедливість, світові проблеми, ми покликані сіяти. У непростому світі симулякрів, пост-правди важливо бачити світ очима віри – «Пізнайте Правду і Правда визволить вас»(Йо. 8,32). Тож важливо, щоб «катехиза вміла привести катехуменів і катехизованих до відчитування актуальних проблем у світлі богослов'я»¹⁵.

У посланні Синоду Єпископів «Слово Боже і катехизація» читаємо, що роздумуючи над Словом Божим, молячись ним, зустрічаємо Христа та пізнаємо і приймаємо Його. Це і є завданням катехитичного служіння – «не тільки привести людину до зустрічі з Ісусом Христом, а досягти того, щоб вона, пізнавши Його, повірила в Нього, жила в єдності з Ним»¹⁶ та дозрівала до повноти у Христі.

¹¹Катехитичний правильник УГКЦ, 66.

¹²Катехизм УГКЦ Христос - наша Пасха, 5.

¹³Катехитичний правильник УГКЦ, 23-24.

¹⁴С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Документи Церкви про катехизу // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції. Львів 2019*, 126.

¹⁵Конгрегація у справах духовенства. *Загальний катехитичний довідник. Львів 1999*, 19.

¹⁶Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2018 *Слово Боже і катехизація // ugcc.ua* (26.10.2021).

До апостолів, які, простуючи з Єрусалима до Емауса, розмовляли і сперечалися між собою про те, що сталося, Ісус наближається, супроводжує їх і пояснює їм Писання (пор. Лк. 24, 13 – 35). Сучасна людина також потребує такого супроводу віри протягом усієї своєї земної мандрівки за Христом. Церква здійснює цей супровід у різний спосіб, зокрема й за допомогою катехитичного служіння... Постійна та безперервна у віковому сенсі катехизація дітей, молоді, дорослих і літніх осіб – необхідна якість живої парафії як місця зустрічі з живим Христом¹⁷.

Надзвичайно важливим для Церкви є не втратити молодь, а зуміти промовити до них та допомогти зустріти Христа. Це також велика місія катехитичного служіння. Дбаючи про поглиблення віри молодих людей, допомагаючи їм у подвигу життя християнськими чеснотами, зростанні у Божій мудрості, Синод Єпископів, який відбувся 29 вересня 2020 року Божого, затвердив Катехизм УГКЦ для молоді «Ми йдемо з Христом» . Блаженніший Святослав у декреті про проголошення катехизму для молоді зазначає:

Світ очікує євангельської істини, проголошеної вустами й життям молодих людей, вірних приятелів Ісуса з Назарету, вочлененого Божого Слова. Молимося, щоб свідчення їхнього життя було сповнене правдами віри, які наша Церква вірно береже й передає майбутнім поколінням у багатій духовній спадщині великих подвижників і праведників нашого народу. Щиро сподіваємося, що, перебуваючи в мандрівці віри і пізнання Бога, вони ділитимуться своїм досвідом з іншими. Хай життя і служіння наших святих і блаженних, що свідчать своїм подвигом віру в Пресвяту Тройцю, вірність і відданість Христовій Церкві та любов до рідного народу, буде для нашої молоді яскравим прикладом служіння на кожному місці, на яке її кличе Господь Бог¹⁸.

Як тисячу років тому, так і сьогодні людина шукає відповіді на питання сенсу життя, шукає Бога, себе у світі. Проте, у постмодерному світі люди переживають «екзистенційний вакуум» - відчувають беззмістовність власного життя, звертаючись до психологів з питанням «в чому сенс мого життя?» та не завжди можуть отримати відповідь¹⁹. У столітті нігілізму люди все ж прагнуть з'ясувати хто є людина, до чого покликана, в чому сенс життя. На основні питання про мету та сенс людського життя Церква дає відповідь проголошенням Євангелія, яке звільняє гідність людської особи від мінливих та непостійних поглядів і забезпечує свободу людини, чого насправді не може

¹⁷Слово Боже і катехизація.

¹⁸Декрет проголошення Катехизму УГКЦ для молоді «Ми йдемо з Христом» // docs.ugcc.ua (26.10.2021).

¹⁹Віктор Франкл. *Людина в пошуках власного сенсу*. Харків 2021, 116-118.

зробити жоден світський закон. II Ватиканський Собор зазначив, що в сучасному світі місія Церкви полягає у тому, щоб допомогти кожній людині віднайти в Богові остаточний сенс свого існування. Церква добре розуміє, що лише Бог відповідає на глибинні бажання людського серця, яке ніколи сповна не зможе насититися лише земними благами²⁰. Тож катехиза сьогодні покликана допомогти людині пізнати Боже об'явлення і правду про людину, знайти живу віру, зустрітися з Христом, що заповнить пустоту серця і дозволить розпізнати сенс життя кожної неповторної особи.

У світі втіленого в життя релятивізму, де все говорить, що правди нема – у кожного своя правда, людина все ж шукає і потребує Істини. Тож катехиза може допомогти людині віднайти Божу правду і впевнено у ній стояти серед мінливості і викликів світу. Церква також не забуває настанову св. Апостола Павла (2 Тим 4, 2-5), яка звучить сьогодні дуже актуально:

Проповідай слово, наполягай вчасно і невчасно, картай, погрожай, напоумляй із усією терпеливістю і наукою. Бо буде час, коли люди не знесуть здорової науки, але за своїми пожаданнями зберуть навколо себе вчителів, щоб уприємнювати собі слух, і від правди відвернуть вухо, а повернуться до байок. Ти ж будь тверезим у всьому, знось напасті, виконуй працю євангеліста, виконуй твою службу.

Тож євангелізація, керигма та катехизація – це важливі елементи Церковної місії від апостольських часів і до сьогодні. Адже на порозі третього тисячоліття місійна заповідь Спасителя не виконана до кінця. Ще досі є ті, хто не чули про Христа. Ще більшою ознакою актуальності катехитичного служіння є те, що в наслідок секуляризації, атеїзації цілі народи потребують нової євангелізації і навернення.

Сучасні християни – діти Церкви – потребують глибокого усвідомлення й укріплення у вірі та Божій правді, щоб не розхитатися серед новітніх світоглядних викликів та продовжувати преображувати світ відповідно до Божого задуму та Його справедливості. Отже, потребують сформованих і свідомих катехитів.

²⁰Компендіум соціальної доктрини Церкви. Папська Рада «Справедливість і Мир». Київ 2008, 350-351.

Папа Франциск присвятив молитовний намір на останній місяць 2021 року катехитам. Папа Франциск, заохочує молитися за катехитів у їх не простій місії незмінній місії в передаванні та поглибленні віри: «Помолімося разом за катехитів, покликаних звіщати Боже слово, аби вони були його відважними та креативними свідками, зі силою Святого Духа, з радістю та великим миром»²¹.

1.2 Відповідальні за катехитичне служіння

За християнське виховання вірних відповідає вся Церква, як матір, вона дбає «про народження до нового життя в Христі та зростання у вірі кожної людини»²².

У Катехитичному Правильнику Української Греко-Католицької Церкви зазначено, що відповідальними за катехитичне служіння є батьки, хресні батьки, ієрархія Церкви, священники та диякони, монашество та миряни.

Першими вихователями віри для дитини стають батьки. У тайні подружжя батьки отримують благодать і завдання християнського виховання дітей. Це завдання є справжнім служінням, у якому Церква покликана допомогти батькам. Через власний приклад, добрі стосунки у любові, залучення до життя Церкви, спільну участь у Літургії, спільну молитву та читання Святого Письма сім'я стає домашньою Церквою та середовищем формації християнина.

Свідчення християнського життя дане батьками у сім'ї приходить до дітей разом із турботою матері і батька, завдяки яким діти усвідомлюють і радісно переживають присутність і близькість Бога. Важливо, щоби батьки вміли дати відповіді на питання дитини у світлі християнської віри пояснювали справжній сенс християнських свят та подій. Цей перший християнський досвід часто залишає вирішальний слід на усе життя²³.

Сім'я виховує дітей не для себе, а для Бога. Святий Йоан Золотоустий пригадує, що християни покликані народити дітей не лише для дочасного

²¹ «Молімося за катехитів, покликаних бути відважними свідками» – папа Франциск/www.vaticannews.va (2.11.2011)

²² Слово Боже і катехизація.

²³ Загальний катехитичний довідник, 223.

життя, а й для вічного²⁴. Тож варто пам'ятати, що духовне та релігійне виховання становить невід'ємну частину виховання дитини.

У всі часи, незалежно від зовнішніх обставин, сім'я, як домашня Церква, була, є і буде першим середовищем плекання і передавання віри. Тому і сьогодні скеровуємо погляд і увагу на сім'ю, щоб допомогти їй, а передусім батькам, поглибити своє духовне життя, щоб вони були здатними передавати дар святої віри своїм дітям і внукам. У цьому важливому завданні батькам повинні допомагати хресні батьки, дідуся, бабусі, їхні родичі, друзі, школа, парафіяльна спільнота. Кажемо «допомагати», бо замінити сім'ю в цьому відповідальному завданні не може ніхто²⁵.

Відповідальність за виховання дитини у вірі також несуть хресні батьки. Коли звершується Хрещення маленьких дітей, то віру в Христа від їх імені висловлює церковна спільнота, в особі хресних батьків. У цей момент вони разом із рідними батьками беруть на себе відповідальність перед Богом та Церквою за християнське виховання новоохрещеної дитини. Як зазначає Катехизм УГКЦ, хресні батьки відповідальні за те, щоб у церковній спільноті дитина «зростала у вірі, благочесті й пізнанні Бога»²⁶. Тож хресними батьками дітей чи дорослих можуть бути лише вірні, спосіб життя та віра яких може бути похресникові прикладом для наслідування. Духовний зв'язок поміж хресними і похресником триває впродовж усього життя.

Ієрархія Церкви також несе відповідальність за євангелізацію та катехитичне служіння. Другий Ватиканський Собор наголошує: «Серед найважливіших єпископських обов'язків виділяється проповідання Євангелія»²⁷. Єпископи постають як вісники віри, які ведуть учнів до Господа, а також є і справжніми вчителями, бо проповідують віру дорученій їм спільноті, народові. В історії Церкви бачимо важливу роль великих і святих єпископів, які вважали катехизацію одним із основних своїх завдань.

Єпископи повинні здійснювати найвище керівництво катехизою, зокрема таку участь у організації катехизи визначає Катехитичний довідник УГКЦ: забезпечити у своїй Церкві пріоритет активної та ефективної катехизи;

²⁴Йоанн Золотоустий, *Коментар на святого євангелиста Матея*. Гомілія 59, 7.

²⁵Слово Боже і катехизація.

²⁶Катехизм УГКЦ. *Христос - наша Пасха*, 139.

²⁷Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі *Lumen gentium*. Львів 2014, 78.

безпосереднє втручання у проповідування Євангелія вірним, піклуватись про якість текстів і підручників, які мають використовуватися; також будити і підтримувати в єпархіях ширий катехитичний ентузіазм; піклуватись про відповідне приготування катехитів до їх завдань; затвердити в єпархії цілісну і комплексну програму катехизи, яка відповідала б справжнім потребам вірних і була включена у душпастирські плани²⁸.

Священники є вихователями християнської спільноти. Вони дбають, щоб вірні, які належать до спільноти, відповідно формувалися і досягнули християнську зрілість. Священик, зокрема парох має такі завдання в царині катехизи: збуджувати в християнській спільноті парафії почуття спільної відповідальності за катехизу; турбуватися про правильне планування та скерування катехизацій; будити покликання до катехитичного служіння; інтегрувати катехизацію у євангелізаційну програму спільноти, турбуватися про зв'язок між катехизою, Таїнствами та Літургією; забезпечувати зв'язок із єпархіальною душпастирською програмою. Досвід підтверджує, що якість катехизи часто залежить від присутності та діяльності священика²⁹.

У Парафіяльному Правильнику УГКЦ зазначено, що обов'язком пароха є дбати про те, щоб у парафії, дорученій його пастирській опіці, вірним належним чином проповідувалося Слово Боже та проводилася катехизація всіх вірних, незалежно від стану чи віку. Парох повинен дбати про католицьке виховання дітей та молоді через катехитичні навчання, що матимуть продовження у їх інтеграції в парафіяльну спільноту; залучати до провадження катехитичного навчання парафіяльних священників, членів чернечих інститутів та належним чином підготовлених мирян, також «допомагати батькам у християнському вихованні дітей, свідомих власних прав і обов'язків»³⁰.

Ви, дорогі священники, є відповідальними за якість катехитичного служіння в парафії. Дбайте, щоб християнське навчання було пристосоване до віку кожного. Супроводжуйте дітей, молодь, дорослих у їх постійному зростанні у вірі. Разом із

²⁸ Загальний катехитичний довідник, 220-21.

²⁹ Загальний катехитичний довідник, 222.

³⁰ Синод Єпископів УГКЦ. *Парафіяльний правильник УГКЦ* //news.ugcc.ua (5.11.2021).

катехитами плануйте катехитичні зустрічі й різні заходи, зважаючи на поступовість і систематичність навчання та виховання у вірі³¹.

«Душпастирський катехитичний поради́ник» закликає парохів залучати до катехитичного служіння мирян.

Щоб досягти належного рівня катехитичного служіння у парафії, душпастир може, а в деяких випадках навіть зобов'язаний залучити до педагогічного процесу відповідно підготовлених мирян (катехитів), богопосвячених осіб, семінаристів та студентів богословських інститутів. Це також допоможе дітям та молоді ближче пізнати різноманіття покликань у Христовій Церкві³².

Поради́ник застерігає від формалізму. Важливішим завданням, ніж будівництво чи відновлення Божого храму для священнослужителя, є будівництво парафіяльної спільноти. Без науки Катехизму та прийняття Святих Таїнств інші завдання звершити неможливо. Душпастир повинен дбати не лише про те, щоб діяли різноманітні гуртки та парафіяльні спільноти, а й щоб усі вони були охоплені добрим і правильним катехитичним навчанням. Цікавим є те, що поради́ник визначає шляхи звершення катехитичного служіння на парафіях у трьох аспектах: молитовному, спільнотному та соціальному³³.

Парафіяльна спільнота має бути живим прикладом катехизації, адже тільки жива парафія стає місцем зустрічі з Живим Христом та притягує до себе інших.

Церква у особливий спосіб запрошує до катехизації осіб богопосвяченого життя та запрошує монаші спільноти присвятити максимум здібностей і зусиль справі катехизації. У єпархіальній катехитичній праці їх оригінальну та особливу особисту участь не можуть замінити ані священники, ані миряни. Адже їх особливий внесок народжується з публічного свідчення їх посвяченого життя Христу, що робить їх живим знаком Царства Божого. Продовж всієї історії монашество брало активну участь у катехитичній діяльності Церкви. Харизми окремих чернечих згромаджень не залишаються осторонь, коли монахи виконують катехитичні завдання. Всі окремі харизми різних монаших спільнот

³¹Слово Боже і катехизація.

³²Синод єпископів УГКЦ. *Душпастирський катехитичний поради́ник*. Львів 2012, 6.

³³Душпастирський катехитичний поради́ник, 8.

надають цілісному спільному завданню власних акцентів, «часто дуже глибоких у релігійному, суспільному і педагогічному відношенні»³⁴.

До катехитичного служіння покликані також миряни. Це покликання мирянина впливає ще з Таїнств Хрещення та Миропомазання, про що раніше вже згадувалося. Окрім спільного покликання до апостоляту, деякі миряни мають особливе покликання до катехизації, виховання, євангелізації. Церква будить це Боже покликання, надає їм відповідну формацію та місію катехизувати. Таким чином, Господь в особливий спосіб запрошує чоловіків і жінок наслідувати Його, як учителя і вихователя. Цей особистий поклик Ісуса Христа і зв'язок з Ним є насправді рушієм катехитичної праці, адже з любові до Христа народжується прагнення вести інших до живої зустрічі із Ним.

Про роль катехитичного служіння мирян говорить Папа Франциск у апостольському листі «Давнє служіння»:

Неможливо забути незліченну кількість мирян і мирянок, які брали безпосередню участь у поширенні Євангелія через катехитичне навчання. Чоловіки і жінки, справжні свідки святості натхнені великою вірою, були також засновниками Церков, навіть віддаючи за це своє життя. І в наші дні багато здібних і наполегливих катехитів очолюють спільноти в різних регіонах і виконують необхідну місію передавання й поглиблення віри. Довгий почет катехитів – блаженних, святих, мучеників – визначив місію Церкви, яку варто пізнавати, позаяк вона є життєдайним джерелом не лише для катехизації, але й для всієї історії християнської духовності³⁵.

Тож катехит – це покликана особа, що належно сформована, підготовлена та скерована Церквою для допомоги духовенству в служінні та вихованні у вірі Божого народу³⁶.

Катехитичний довідник зазначає, що Церква розрізняє сьогодні є різні типи катетів особливо потрібних в теперішній час. Це зокрема:

- катети на місійних теренах;
- тип катета для молоді та дорослих для країн християнської традиції, які потребують нової євангелізації;

³⁴Загальний катехитичний довідник, 225.

³⁵Папа Франциска. Апостольський лист *Antiquum ministerium*//ct.ugcc.ua (4. 12. 2021).

³⁶Катехитичний правильник УГКЦ, 86-92.

- важливим залишається тип катехита дітей, на якому лежить делікатна місія подати перші катехизмові науки і приготувати до прийняття Святих Таїнств Християнського втаємничення (це завдання особливо важливе сьогодні, адже діти часто не отримують відповідного релігійного виховання у своєму родинному середовищі);
- тип катета для зустрічей перед прийняттям Таїнств для світу дорослих з нагоди Хрещення або першого святого Причастя їхніх дітей або ж з нагоди Таїнства Подружжя;
- відповідно підготовленого катехита потребують люди з особливими потребами, емігранти та особи відкинуті сучасним світом на узбіччя життя;
- можуть бути також і інші типи катетів, які би відповідали актуальним потребам Церкви³⁷.

Тож варто означити також тих, на кого спрямоване катехитичне служіння в Церкві, для кого воно звершується. Катехитичний правильник УГКЦ визначає адресатами катехизи дітей, молодь, дорослих, сім'ї, старших осіб, осіб із специфічними потребами, бідних, тих, до кого принагідно звернена катехиза. Усі охрещені покликані Богом до зрілої віри, тому потребують відповідної катехизи. Тож основний обов'язок Церкви відгукнутися на це відповідним чином³⁸.

1.3 Завдання та обов'язки катехита

Служіння катехита в Церкві є дуже давнім. Перші згадки про катехитів містяться на сторінках Нового Завіту. Катехитичне навчання має свою первісну форму у «вчителях», про яких згадує апостол Павло, пишучи до спільноти в Коринті: «І деяких поставив Бог у Церкві: поперше – апостолів, подруге – пророків, потрете – учителів...» (1 Кор 12, 28). Всередині великої традиції

³⁷Загальний катехитичний довідник, 227-228.

³⁸Катехитичний правильник УГКЦ, 55.

Нового Завіту можна розпізнати діяльність охрещених, котрі виконували служіння, що полягало в передаванні вчення апостолів та євангелістів вцілісній, природній, пов'язаній із життям людей формі³⁹.

Катехитичний правильник УГКЦ зазначає, що завданнями катехизи є допомагати іншим пізнавати та прославляти Христа; виховувати літургійно для свідомої участі у Святых Таїнствах Церкви, зокрема у Євхаристії; моральне виховання в душі блаженств, проголошених у Нагірній проповіді; завданням катехизи також є ввести людину у спільноту, створити атмосферу братньої любові⁴⁰.

Одним із завдань катехитів є проведення катехуменату. У Церкві, котра проводить євангелізацію з'являється потреба катехуменату – навчання, воцерковлення осіб, що готуються стати християнами у дорослому віці. У Каноні партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви у титулі VIII «Євангелізація» зазначено, що «нехрещена особа, яка вийшла з дитячого віку і яка має бажання охреститися, повинна звернутися до парафії, на території котрої проживає, і пройти програму катехуменату, прийняту Синодом Єпископів. Програму катехуменату проводить парох особисто чи доручає це сотрудинові або ж катехитові. Програма катехуменату триває від 6 місяців до 2 років, залежно від зрілості особи, яка готується до тайни хрещення. Програма катехуменату передбачає передкатехуменат (євангелізацію), катехуменат, тобто катехизації, звершення святих таїнств християнського втаємнення, містагогія (християнське втаємнення). На другому етапі катехит відкриває особі, що готується до Таїнства Хрещення, такі теми: Історії спасіння і Символ віри, Заповіді Божі і Блаженства, Господня молитва «Отче наш»⁴¹. Містагогія катехиза допомагала внутрішньо пережити таїнство і включити новоохрещеного в церковну спільноту.

Катехитичний довідник визначає такі основні завдання катехизи⁴²:

³⁹ II Ватиканський Собор, Догматична конституція про Боже Об'явлення *Dei Verbum*, Львів 2014, 8.

⁴⁰ Катехитичний правильник УГКЦ, 20.

⁴¹ Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви //ugcc.ua (11.11.2021), тит. VIII, § 4.

⁴² Загальний катехитичний довідник, 79-84.

1) Розвиток пізнання віри. Той, хто зустрів Христа прагне його якнайкраще пізнати. Навіть на людському рівні розуміємо, що любов до особи веде до бажання щораз краще пізнавати особу. Тож катехиза покликана провадити учнів Ісуса Христа у пізнання Святого Письма і Традиції. Поглиблення пізнання віри просвічує людське життя, зміцнює віру, робить християнина здатним обґрунтовувати її у світі. В центрі цього завдання є передавання Символу віри, змісту Святого Письма і віри Церкви.

2) Друге завдання – це літургійне виховання. Христос повсякчасно присутній у своїй Церкві у Святих Таїнствах. Церква бажає, щоб усі вірні йшли до повної свідомої та діяльної участі у літургійних відправах, чого вимагає сама природа Літургії.

3) Третім завданням є моральне формування. Катехиза повинна передавати учням настанови Учителя. Таким чином учні здійснюють паломництво внутрішнього перетворення, переходить від «старої до нової людини», удосконаленої у Христі. Важливою у моральному формуванні є Нагірна проповідь, в якій Ісус подає заповіді блаженства. Моральне свідчення, до якого підготовляє катехиза повинно показати суспільні наслідки євангельських вимог.

4) Четверте завдання – навчання молитви. Сопричастя з Христом провадить учнів до прийняття молитовної постави, яку мав Учитель. Навчитися молитися з Ісусом – це молитися з тим самим почуттям, з яким Він звертався до Отця: прославою, подякою, синівської довірою, проханням, захопленням Його славою. Ці почуття віддзеркалення в молитві Отче наш, яка є зразком християнської молитви. «Коли катехиза просякнута духом молитва, тоді розуміння цілого християнського життя досягає своєї глибини»⁴³.

Завдання катехита у великій мірі залежить від того, з якою віковою категорією він працює. якщо катехит працює з дітьми дошкільного віку, то має завдання довести їх до першої зустрічі із Христом через Євангеліє. Також через

⁴³Загальний катехитичний довідник, 81.

приготування дітей до сповіді, виховувати їх до життя в Церкві і з Церквою та допомогти усвідомити себе християнами⁴⁴.

Працюючи з підлітками, катехит повинен допомогти їм сформуванню власний проект життя, беручи за зразок Ісуса Христа, щоб юнаки стали зрілішими християнами та могли бути аніматорами для молодших груп⁴⁵.

Якщо ж говорити про працю з молоддю і дорослими, то катехит покликаний допомогти їм вдосконалити життя у вірі, втілити її в щоденне життя, стати відповідальними та активними учасниками життя суспільства і Церкви⁴⁶.

Іншими основними завданнями катехизи є взаємничення та виховання для життя у спільноті та для післанництва. Катехиза вчить християнина жити в спільноті і робить його здатним до участі в житті та місії Церкви. Тож ще одним завданням катехизи є виховання для життя у спільноті. Адже християнське життя в спільноті не можна вигадувати, його треба старанно виховувати. Христос вчить про життя у спільноті у Євангелії. Вказує, що воно повинно бути у простоті і покорі, з турботою про найменших, особливою увагою до тих, які віддалилися, з братнім догоранням, спільною молитвою, взаємним прощенням, з великою любов'ю: «Як я був полюбив вас, так любіть і ви один одного» (Йо. 13-34). Виховуючи це почуття спільноти, катехиза дбає про екуменічний вимір і заохочуватиме добратнього відношення до інших Церков чи християнських спільнот⁴⁷.

Ще одним завданням є впровадження в місію. Катехиза сприяє також місійній активності, старається, щоб учні Ісуса були здатні свідчити свою віру в житті суспільному, культурному, професійному чи громадянському. Вона проводить до служіння своїми талантами, відповідно до своїх покликань, у спільноті. Важливо також будити священничі покликання і покликання до богопосвяченого життя, також запалити в серцях особливих місійний

⁴⁴С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита* // *Катехитика і християнська педагогіка*. Досвід та перспективи. Матеріали конференції. Львів 2019, 145.

⁴⁵С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита*, 146.

⁴⁶С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита*, 146.

⁴⁷Загальний катехитичний довідник, 81-82.

покликанням. Те євангельське відношення, яке Ісус передав учням, повинно також з'являтися в катехизі: йти в пошуках одної загубленої вівці, одночасно оздоровляти і проповідувати, опікуватися убогими, вміти приймати переслідування, довіряти Отцеві, не очікувати нагороди більшої, ніж радість праці для Царства Божого⁴⁸.

Парафіяльний правильник УГКЦ чітко визначає обов'язки катехита:

- 1) вести зразкове християнське життя, брати активну участь у літургійному та суспільному житті парафіяльної спільноти;
- 2) проводити катехитичне навчання згідно з положеннями Католицької Церкви та програмами, затвердженими Синодом Єпископів УГКЦ і єпархіальним єпископом з урахуванням культурних традицій та особливостей громади;
- 3) у виконанні своїх обов'язків з повагою і належним послухом підпорядковуватися парохів та церковній владі;
- 4) щорічно брати участь у реколекціях, навчаннях, інших заходах, які організуються деканальним катехитичним осередком і єпархіальною катехитичною комісією;
- 5) співпрацювати з парохом, деканальним катехитичним осередком, єпархіальною катехитичною комісією з метою поглиблення й вдосконалення методів катехитичного навчання;
- 6) вести журнал обліку занять і відвідування;
- 7) упродовж місяця після отримання благословення на катехитичне служіння подати директорів катехитичної школи річний план роботи;
- 8) звітувати голові деканального катехитичного осередку про стан катехизації в парафії наприкінці навчального року;
- 9) ставитися з християнською повагою до представників інших конфесій та релігій;
- 10) у разі неможливості виконувати катехитичне служіння заздалегідь (принаймні за місяць) письмово повідомити про це пароха.⁴⁹

Окрім обов'язків, канонічне право надає катехитам і права: щоби катехити «могли якнайкраще виконати своє завдання в євангелізації, а також літургійній діяльності, партикулярне право повинно подбати, щоб катехити мали належну винагороду»⁵⁰. Тож комісія, відповідальна за катехитичне справу, повинна подавати допомогу для ефективнішого виконання катехизації і організувати постійний вишкіл катехитів⁵¹.

Відповідно до Арт. 114. Парафіяльного Правильника УГКЦ Катехит має також права. Тож правом катехита є право: навчати основ віри та

⁴⁸ Загальний катехитичний довідник, 82-83.

⁴⁹ Парафіяльний правильник УГКЦ.

⁵⁰ Кодекс канонів Східних Церков, кан. 591 §2.

⁵¹ Катехитичний правильник УГКЦ, 49.

християнського життя;бути катехитом катехитичної школи;готувати вірних до прийняття Святих Таїнств за дорученням пароха, організувати різні культурні та духовні заходи: реколекції, табори, прощі, тощо; на постійну духовну та катехитичну формацію;на відповідну винагороду за служіння; на відпустку⁵².

Тож завдання катехизи, за які відповідно несе відповідальність Церква, а особливо довірена Церквою особа – катехит, складають цілісність різних, але пов'язаних між собою аспектів. Кожне завдання є обов'язковим і необхідним, як необхідним є для людини функціонування всіх її органів, так і для дозрівання християнського життя необхідне культивування всіх його вимірів: визнання віри, літургійне життя, моральне формування, молитва, приналежність до спільноти, місійний дух. Щоб реалізувати свої завдання катехиза використовує два основні засоби це проповідування євангельського послання і досвід християнського життя.

Катехиза повинна містити важливі елементи християнського соціального вчення. Катехитичний правильник зазначає, що катехиза Української Греко-Католицької Церкви повинна готувати до відповідальності у суспільстві. Це передбачає голосувати там, де є вибір, відповідно до християнських моральних принципів. «Члени Церкви мають право знати, як працювати для справедливості, щоби створити світ любові»⁵³ – катехиза всіх вікових рівнях покликана допомогти християнину виконувати свої обов'язки щодо Бога та суспільства.

Важливо, щоби катехит був глибоко свідомий свого покликання, місії та завдань.Адже від праці побожного катехита у значній мірі залежить вічне спасіння, а часто і земне щастя людини. Тож катехит – це той, хто дбає про вироблення в учнях живої віри.

⁵²Парафіяльний правильник УГКЦ.

⁵³Катехитичний правильник УГКЦ, 65.

Розділ 2

ОСОБИСТІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ КАТЕХИТА

2.1 Християнська постава катехита

Варто розуміти, що катехитом може бути лише людина з належною християнською поставою, яка веде високоморальний спосіб життя та пильнує чистоту свого серця, живе духовним життям. Лише особистісно та духовно сформовані особи можуть стати катехитами та виконувати, довірену їм Церквою, місію.

Сьогоднішній світ потребує впевнених особистостей, як на загальнолюдському, так і на християнському рівнях. Роблять нас катехитами не лиш наші знання і вміння діяти, а передусім наша ідентичність, як особи віруючої. Тобто особиста індивідуальність, духовність, сформованість, як людина і християнина⁵⁴.

Відповідно до Парафіяльного правилника УГКЦ обов'язковим для особи катехита є «належати до Католицької Церкви, бути відданим їй вченням, вести життя у вірі, брати активну участь у літургійному житті»⁵⁵.

Тобто катехит повинен чітко усвідомлювати, знати та пізнавати вчення Католицької Церкви. Вчення Церкви зібрано у різних важливих документах, першість з яких має Катехизм. Тож особа, що є катехитом повинна бути обізнана вченні зібраному в Катехизмі Католицької Церкви та Катехизмі УГКЦ «Христос наша Пасха». Не лише знати, а поділяти та втілювати вчення Церкви в особистому, громадському, родинному житті.

Найкраще зрілість особи християнського педагога проявляється у вмінні поєднувати свою особистість із Словом Божим. Оскільки головним джерелом катехизації є Боже Об'явлення, катехит покликаний постійно пізнавати та жити Божим Словом. Читання Святого Письма повинно супроводжувати катехита у його особистому житті та у служінні. Важливою умовою доброї катехизації є

⁵⁴С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції. Львів 2019, 146.*

⁵⁵Парафіяльний правилник УГКЦ.

бути «виконавцем слова, а не тільки слухачами, обманюючи себе самих» (Як 1, 22).

Бачимо вимоги до способу життя катехита – «життя у вірі», втілення своєї віри у житті. Те, чим ми живимо свою віру, будуємо стосунки з Богом є наше літургійне життя – участь у Літургії та у Святих Таїнствах. Часта Сповідь та Євхаристія є запорукою освячення життя, підкріпленням у вірі та зростанням у духовному житті. Важливим є практикування й інших літургійних молитов добового кола, що розкриває багатство Традиційної молитви Церкви.

Варто розуміти, що покликання до катехитичного служіння зароджується від активної участі у парафіяльному соціальному та літургійному житті. Катехити є «активними учасниками живої парафіяльної спільноти»⁵⁶.

Не може виховати у вірі дитину чи допомогти пізнати Божі правди дорослому особа, що сама не досвідчила духовного життя, участі у Святих Таїнствах, живої віри. І навпаки, життя з Христом, пізнання Його правди кличе християнина ділитися радістю Божої присутності з іншими. Успіх катехизації великою мірою залежить саме від духовного життя особи катехита, від того, яким свідком Христа він є.

Особа катехита повинна вказувати на Христа. Ті, до кого звернена катехиза повинні усвідомлювати, що Христос є наш вчитель, а ми Його учні. Він є наш Лідер, а ми Його послідовники. Для цього необхідне зріле християнське життя катехита, який здатний не зосереджувати увагу на собі, а спрямовувати учнів до Христа.

Митрополит Андрей Шептицький сказав:

Найважливішою чеснотою доброго катехита є глибоке релігійне переконання та високе поняття про святість і важливість свого завдання. Нехай у кожному його слові пробивається сильна віра і ґрунтовна побожність. [Водночас] катехит мусить знати всі приписи й методи катехитики та пристосувати їх до життя. Без того буде він постійно наражений на багато помилок⁵⁷.

⁵⁶Програма вишколу катехитівУГКЦ, 4.

⁵⁷Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Львів 2015, 43.

Людина, що сама переживає єдність з Господом, завжди зможе буде добрим наставником та прикладом для ближніх. Тож на першому місці може стати духовне життя, то він може стати «взірцевим святим капеланом, Божим мужем, повним ревності про славу Богу, про спасіння душ, повним Христового духу»⁵⁸. Та особа, яка усвідомлює свою працю катехита, як служіння та покликання – зможе бути відкритою на Боже провадження її праці. Щоб бути відкритими на інших, треба бути відкритими на Бога. Щоб виконувати шляхетну мету і цілі, важливо бути близько до Бога, як джерела Любові, аби мати змогу тією любов'ю ділитися з іншими. Катехитичне служіння – це час змін і зростання також і для особи катехита, а не лиш для дітей.

Другий Ватиканський Собор говорить:

Це життя у найглибшому єднанні з Христом у Церкві підтримують духовна допомога. Цю допомогу миряни повинні використовувати так, щоб при належному виконанні святих завдань серед звичайних життєвих умов не відділяли від свого життя єднання з Христом, а зміцнювалися у ньому, виконуючи свою працю згідно Божої волі⁵⁹.

На важливості духовного життя катехита наголошував також праведний митрополит Андрей Шептицький, закликаючи катехитів:

щоб духа віри і побожності через відповідні духовні вправи старанно плекати... найглибшою покорою безмежною відданістю і великою любов'ю та бажанням до святого Причастя приступати... Щоб неустанно Господа Бога і за себе і за других просили і під опіку Пресвятої матері віддавалися⁶⁰.

Особисте життя не може бути відірваним від проповіді й науки, адже тоді не приносить користі. Більше аніж слова про християнське життя здатні сказати вчинки особи, особиста постава, взаємовідносини. Важливо, щоб катехит практикував все, чого навчає інших. Життя катехита повинно бути продовженням літургії, адже катехит свідчить віру прикладом свого життя. У такому випадку ті, хто поруч, зможуть бачити втілення християнських

⁵⁸ Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Львів 2015, 43.

⁵⁹ Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі. *Apostolic amactuos i tatem*. Львів 2014, 230.

⁶⁰ Львівські Архієпархіальні відомості, 25.11.1904 р. № 16.

принципів і моралі у щоденному житті особи, що катехизує. Цей приклад буде надихати ставати кращими учнями Христа. Особиста постава катехита має стати яскравим маяком для інших.

Ваше покликання передавати віру в живого Христа походить із радості особистої зустрічі з Ним і належності до церковної парафіяльної спільноти. Ваше бажання ділитися цією радістю з іншими, допомагати їм пізнати Христа є відповіддю на прагнення сучасної людини, яка шукає «Дорогу, Істину і Життя». Допоможіть сучасній дитині, молодій і зрілій людині зустріти Ісуса, пізнати Його науку, жити Божим Словом і Пресвятою Євхаристією. Від імені Церкви пробуджуйте, надихайте і підтримуйте запал до пізнання Слова Божого і правд віри, до життя ними. Плекайте особисту молитву та провадьте до молитви тих, кого виховуєте. Дбайте про свою постійну формацію, щоб краще послужити Божій справі та відповісти на сучасні виклики. Проявляйте активність і творчість у своїй парафіяльній спільноті. Будьте людьми молитви та свідчення християнського життя⁶¹.

Важливим виразником особистості катехита є ставлення до інших, особливо ж до довірених йому осіб. Лагідна бесіда, щире ділення, готовність підтримати і допомогти, правдивість слів і життя є важливими елементами комунікації. Не допустимим є лукавство, нещирість, злість чи агресія у ставленні до інших. Тож катехит повинен жити в правді і свідчити щиро, проявляти щирю любов до інших у спілкуванні, пильнувати мир в серці, щоб і бесіда була в мирі.

У ставленні до довірених катехиту осіб важливо бачити в кожному улюблених Божих дітей. Навіть найбільш нечемна, вередлива, вперта дитина потребує прийняття і любові, лиш після цього можна приступати до корективів її поведінки, внутрішніх змін особи, навчання віри чи духовної формації. Через ставлення до довірених людей, катехит зможе показати Божу любов, що допоможе усвідомити учням те, що кожен є улюблена Божа дитина.

Цінним вмінням катехита є зблизитися із дітьми, до яких спрямовується катехиза, бути подібними до них добротою, щирістю, зичливістю, лагідністю, за прикладом святого Апостола Павла — «Ми ... були лагідні між вами. Як годувальниця піклується про своїх дітей, так і ми, з палкого для вас почуття,

⁶¹ Слово Боже і катехизація.

раді були передати вам не лише Божу Євангелію, а й власні душі» (1 Сол 2,7)⁶².

Якщо говорити про моральні чесноти катехита, то найважливішими будуть любов, чесність, терпеливість, далекоглядність, лагідність, відповідальність, смиренність, відкритість на інших, радість та оптимізм.

«Через дію Святого Духа катехиза отримує силу свідчити і проголошувати правду»⁶³. Важливим імперативом є всюди і завжди жити правдою і формувати інших у правді. Правда і любов є основою християнського виховання. Саме ці цінності становлять мету і принцип роботи християнського педагога. Щоб вести дитину цим шляхом, катехит зобов'язаний сам уникати всього викривленого чи двозначного⁶⁴.

Важливою чеснотою катехита та вчителя є терпеливість. Терпеливість не означає замовчування чи толерування зла. Вихователь повинен докласти всіх зусиль, щоб викоренити злі звички і вивести особу на правильну дорогу. Ще однією рисою катехита повинна стати далекоглядність, що означає, що він повинен бути послідовним у стимулюванні до позитивного розвитку вихованців, ставити перед собою довготривалі цілі та бачити виховну мету і перспективу, щоби борючись за дрібниці, не втратити важливішого у розвитку молодій людини. Також катехит не може бути скептиком чи песимістом. Умовою його поведінки є надія, оптимізм і бачення добра, яке є в дитині⁶⁵.

На думку святої Марцеліни Даровської головною рисою вчителя-вихователя є безкорисливість. Більшою та глибшою за матеріальну безкорисливість є психологічна безкорисливість, а найскладнішою – безкорисливість серця. Важливо, щоб катехит служив із чистоти намірів, а не шукав власного задоволення чи заспокоєння своїх амбіцій⁶⁶.

Тут варто пригадати, що катехитичне служіння є ласкою Божою – покликанням служити у Його винограднику. Тож вміти щиро служити іншим і

⁶²Митрополит Андрей Шептицький, *Наука катехизму // Пастирські послання*. Львів 2007, 182.

⁶³С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита*, 145.

⁶⁴Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*. Язлівець 2010, 17.

⁶⁵Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*, 20.

⁶⁶Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*, 21.

довіряти Богу, усвідомлюючи, що тільки Він спасає кожну особу є цінними рисами катехита.

Особа спасається настільки, на скільки стає джерелом спасіння для інших. Спасіння починається тоді, коли особа починає думати про інших. Звичайно, кожна людина повинна розпізнати свій особистий спосіб свідчення, служіння і сопричастя, виражаючи їх у молитві. Віримо, що Бог є джерелом усіх покликань. Покликання завжди є даром, ласкою. Бог є автором плану спасіння, в якому людина знаходить свою особливу роль. Його дія завдає передаючи ініціативою людини не залежить від її здібностей заслуг чи диспозиції.⁶⁷

При організації катехизи потрібно прагнути атмосфери правди, любові, безкорисливості і моральної чистоти. Така атмосфера сприятиме християнській формації і допоможе особі сформувати чіткі життєві позиції, які приготують особу до захисту своїх принципів у будь-якому середовищі.

Характеризуючи християнську поставу, катехита можемо підсумувати, що формування особистості тісно переплітається з розвитком особистісних рис характеру та розвитку християнському, як проповідника і апостола віри⁶⁸. Тож говорячи про катехита, варто мати на увазі не певну професію, а покликання. Адже виховання віри і моралі є глибшим від професійних знань та навиків, адже пов'язане зі свідченням особистого духовного пережиття. Усвідомлення своєї місії та духовне життя є запорукою доброго початку катехитичного служіння.

Тому нехай Господь Ісус Христос, який кличе нас до розбудови Його Царства, до праці у Його винограднику у своєму великому милосердю обдаровує нас необхідними дарами, скріплює в силах та відвазі оживляти наші спільноти, нашої парафії та нашу Церкву⁶⁹.

2.2 Професійні якості катехита

Катехит – це покликання, а не професія. Проте, катехит є також педагогом і вихователем, що ставить перед ним вимогу певних спеціальних знань, вмінь та навичок. Катехити – це духовно зрілі особистості, що володіють

⁶⁷Патріарша курія УГКЦ. Посібник для формації членів парафіяльних рад. *Ідїть і ви в мій виноградник*. Львів 2016, 75.

⁶⁸Загальний катехитичний довідник, 235.

⁶⁹Посібник для формації членів парафіяльних рад. *Ідїть і ви в мій виноградник*, 85.

душпастирськими знаннями і вміннями та діють у своїй церковній спільноті. Тож катехити повинні проходити належну підготовку, щоби вміти «зацікавити до відкриття життєво важливих правд, доступно пояснити правди віри, ділитися з іншими своєю вірою і свідчити її власним життям»⁷⁰.

Катехита можемо назвати працівником Божого виноградника. Окрім духовної зрілості, катехит повинен бути наділеним деякими душпастирськими вміннями. Адже катехит розвиває, відповідає за християнську формацію та виховання повірених йому людей. Митрополит Андрей Шептицький також порівнює працю катехита з вихованням людських душ у чеснотах із хліборобом, що має рілля, яку треба справити, засіяти. Коли у відповідну хвилину і в добрий спосіб кинути добре зерно у підготовану рілля, то можна чекати добрий плід: «Треба буде ще поливати, треба буде просити Бога, щоби дав зріст... і буде можна надіятися не знати яких успіхів»⁷¹.

Кваліфіковані катехити – це християнські педагогі. Щоб стати катехитом, необхідно пройти певний шлях, духовну і професійну формацію. Успіх катехизації залежить від того, яким є катехит – його духовне життя та християнська постава, але також від професійних вмінь та знань. В першу чергу катехит повинен володіти базовими знаннями Святого Письма і вчення Церкви, оскільки це головні джерела катехизації. Також мати християнське сприйняття світу, людей, себе у світі, Бога. За професійним спрямуванням катехит має бути вихователем, вчителем, компетентним у педагогіці, методиці, дидактиці. Тож освітня програма з катехитики повинна охоплювати належну доктринальну, гуманітарну і педагогічну підготовку, а також спрямовуватися на особистісний і духовний розвиток особи, що готується стати катехитом⁷².

Біблійно-богословське формування я передбачає знайомство із християнським посланням навколо головного Таїнства віри, яким є сам Ісус Христос. Зміст доктринального формування складається з різних частин, які становлять органічну катехитичну програму: три великі етапи історії спасіння

⁷⁰Програма вишколу катехитів УГКЦ, 5.

⁷¹Шептицький А. *Наука катехизму // Пастирські послання* т.2. Львів 2007, 183.

⁷²Програма формації катехитів УГКЦ, 4

(Старий Завіт, життя Ісуса Христа, історія Церкви), важливі центри християнського послання (Символ віри, Літургія, моральне життя і молитва)⁷³.

Катехитичний довідник зазначає, що у біблійно-богословському формуванні катехита слід враховувати такі аспекти:

1) Синтетичний характер знань, що відповідає звітуванню, яке катехит повинен передати, і в якому елементихристиянської віри добре укладен та поєднані між собою в органічному вигляді, з дотриманням ієрархії правд.

2) Такий синтез повинен допомагати катехиту дозрівати у власній вірі і робити його здатним обґрунтовувати віру у виконанні місії.

3) Богословське формування повинно бути близьке людському досвіду і здатним поєднувати різні аспекти Послання з конкретним життям людей.

4) Знання повинні бути такі, щоб катехит міг не лише правильно передати Євангельське послання, а й приготувати дітей до активного прийняття цього послання та навчити визначати, що на їх шляху відповідає вірі, а що ні⁷⁴.

Катехитичний правильник визначає, що катехит повинен вивчати Святе Письмо, Святих Отців, богослов'я, східну духовність, літургіку, катехетику, педагогіку, психологію та морального богослов'я⁷⁵. Правильник подає також сучасні методи катехизи, які катехит повинен уміти застосовувати. Це зокрема біблійна катехиза, літургійна катехиза, яка бере за основу літургійну молитву, церковний рік, іконографію та сакральне мистецтво. Ще одним сучасним методом є антропологічна катехиза, яка передбачає тлумачення життєвих ситуацій у світлі Божого об'явлення. Варто пам'ятати про те, що катехиза є не лише застосуванням Об'явлення до людських понять, а й одухотворенням і преображенням цих понять для відповідного прийняття Божого Об'явлення⁷⁶.

Для професійної формації катехита важливі також гуманітарні науки. Тож слід використовувати знання світських наук, зокрема психологію та педагогіку. Необхідно, щоб катехит мав базові знання з основ психології, адже

⁷³Загальний катехитичний довідник, 237.

⁷⁴Загальний катехитичний довідник, 238-39.

⁷⁵Катехитичний правильник УГКЦ, 30.

⁷⁶Катехитичний правильник УГКЦ, 31.

це допоможе добре пізнавати і розуміти довірених йому осіб. Корисними будуть знання про психологічні процеси, які відбуваються в людині, структуру особистості, потреби і найглибші прагнення людського серця, також вікова психологія. Також суспільні науки забезпечують пізнання культурного контексту, в якому живе і працює людина⁷⁷. Послідовна катехизація вимагає від катехита знання і усвідомлення реальності життя спільноти, у якій особа покликана виконувати свою місію. Тож знання сучасного стану християнства, філософії, соціології, економіки, інших дисциплін для з'ясування актуального стану суспільства також будуть корисними: «Церква повинна завжди розпізнавати знаки часу і пояснювати їх у світлі Євангелія»⁷⁸.

Катехит повинен зростати у компетенції педагогічній та методично-дидактичній. Тобто освоїти «мистецтво катехизувати»⁷⁹. Тож катехит повинен бути митцем, щоб промовляти до людських сердець. Завданням катета є розвивати дар віри, оживляти і допомагати зростати у ній⁸⁰. Тож необхідні педагогічні знання і вміння, щоб виховувати та діяти в різних обставинах та застосовувати відповідні методики, засоби, новітні технології навчання та виховання. Вміння підібрати доречні методи навчання та виховання, відповідно до вікових та інших спроможностей адресатів і є педагогічною компетентністю⁸¹.

Митрополит Андрей Шептицький говорить про педагогічні вміння, які походять від любові до дітей. Вміння знайти спосіб комунікації, відповідний способам мислення дітей і використовувати ті формулювання, порівняння, образи, які будуть близькими до понять дітей. Щоб зрозуміти ці особливості праведний митрополит рекомендує постійно над собою працювати, щоб виробляти у собі прикмети доброго катета⁸².

⁷⁷ Загальний катехитичний довідник, 239.

⁷⁸ Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі. *Радість і надія*, 4.

⁷⁹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, 117.

⁸⁰ Загальний катехитичний довідник, 241.

⁸¹ Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, 117.

⁸² Митрополит Андрей Шептицький. *Пастирське послання «О катехизації дітей»* (11 лютого 1905 р. Б.).

Говорячи про катехита, як вчителя, варто було пригадати постать Ісуса Христа, як приклад досконалого педагога. У своїй енцикліці про катехизу Святий Іван Павло II називає Ісуса єдиним Учителем. Адже в центрі катехизи є Христос – Божий Син, Воплочене Слово. Тільки Христос є Правдою, Джерелом Істини, тож тільки Він може навчати насправді, а всі інші вчать тими тлумаченнями, які походять від Христа. Сам Христос називає себе Учителем, а всі ми – християни – є Його учнями, апостолами, послідовниками. Тож кожен вчитель-катехит мав би застосовувати такі слова Ісуса: «Моя наука, не моя, а того, хто послав мене» (Йо 7,16). Приймаючи заклик навчати і проповідувати: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи» (Мт 28,19), – ми приймаємо Його за Вчителя і прагнемо уподібнюватися до Нього⁸³. Тож Ісус Христос є прикладом служіння і найкращого вчителя: «Він учив людей, вникаючи в їх власну ситуацію, потреби і здібності до навчання»⁸⁴.

Папа Іван Павло II називає Пречисту Діву Марію – взірцем учнівства. Адже Богородиця, чувши Боже Слово, вміє пильно зберігати її у своєму серці (Лк 2, 51). Марію називають Матір'ю Євангелізації і взірцем катехитів⁸⁵. Вона є тою, яка проявляє відкритість та готовність допомогти іншим⁸⁶.

Катехиза, яка є проголошенням Божого Об'явлення, знаходить натхнення у Божій Педагогіці, яка поширюється Христом у Церкві та радо приймає Його головні риси. Під проводом Святого Духа катехиза піклується мудрим представленням Божої педагогіки, такий спосіб сприяючи правдивому свідченні віри⁸⁷.

Катехиза – це педагогіка, яка впроваджує в діалог спасіння між Богом і людиною, слугує цьому діалогові. Стосовно Бога – підкреслює Божу ініціативу з любові, сповнену дарування і пошани до свободи людини. Стосовно людини – підкреслює гідність отриманого удару і вимогу постійно зростати в ньому. Катехиза приймає

⁸³Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, Львів 2008, 11.

⁸⁴Катехитичний правильник УГКЦ, 56.

⁸⁵Іван-Павло II, *Апостольське поучення про катехизу в наш час*, 75-76.

⁸⁶Папа Франциск. *Апостольський лист Evangelii i geidium*. Львів 2014, 209.

⁸⁷С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Документи Церкви про катехизацію //Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції*. Львів 2019, 126.

принцип поступового розвитку Об'явлення, трансцендентності і таїнственності Бога, а також пристосування Об'явлення до різних людей та культур⁸⁸.

Щодо педагогічних вмінь, то також необхідно розуміти, що катехиза ґрунтується на діалозі, на міжособових взаєминах⁸⁹.

Говорячи про особу катехита, як вихователя, особливо коли йдеться про дітей і молодь, варто згадати принципи педагогічної системи блаженної Марцеліни Даровської. Основним принципом виховання є «Бог є всім через усе до Бога»⁹⁰. Виховна праця катехита повинна вести до Бога. Та все, що має людина: особистість, таланти, життєва ситуація і суспільна праця – є індивідуальною дорогою до Бога. «Щоби вшанувати окрему Божу думку щодо кожної людини у процесі виховання, необхідний принцип індивідуалізації»⁹¹. Принцип означає індивідуальне ставлення до кожного вихованця: його нахилів, чеснот, рівня розвитку. Варто застосовувати методи і способи виховання відповідно до темпераменту і потреб конкретного вихованця, не втратити з поля зору жодної особистості, не загубити нікого у натовпі.

Гармонійно все вести: розвивати – не напружуючи, збагачувати – не переобтяжуючи, підносити – не екзальтуючи, вчити практичності – не позбавляючи поезії, гартувати – уникаючи черствості, ушляхетнювати – застерігаючи від перебільшення, очищати, робити вразливішим сумління – не допускаючи надмірної педантичності, навчати любові – без сентиментальності, побожності – без дивацтва і сміховинності. Зближуватися до них в іграх не втрачаючи чернечої поваги, не дитиніючи, щоб пізніше залишатися у змозі піднести їх до висоти їхнього завдання⁹².

Відповідно до принципів блаженної Марцеліни Даровської, християнський педагог повинен прищеплювати вихованцям почуття національної гідності та вчити їх патріотизму, під яким розуміється ідентифікація з християнськими і гуманістичними корінням народу та його найкращими найшляхетнішими традиціями⁹³.

⁸⁸С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Документи Церкви про катехизацію*, 126.

⁸⁹С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Документи Церкви про катехизацію*, 127.

⁹⁰Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*, 15.

⁹¹Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*, 19.

⁹²Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*, 35.

⁹³Марцеліна Д. *Виховання любов'ю*, 20.

Ще одним важливим вмінням є створення відповідної атмосфери, що сприяє християнській формації. Тож важливо створити атмосферу правди і любові, яка поступово стане життєвою необхідністю вихованців⁹⁴. Також необхідна атмосфера довіри. Взаємна довіра ушляхетнює, піднімає з упадку, а недовіра принижує. Довір'я здобувається послідовною і терпеливою працею, його не можна нав'язати. Щоби катехит міг стати другом, повинен постійно працювати для добра тих, на кого спрямована його праця.

У Каноні партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви у титулі про Екуменізм зазначено, що початки екуменічного руху в УГКЦ реалізовується через екуменічне виховання катехитів, мирян, священнослужителів та осіб богопосвяченого життя. Тож в освіті катехита є важливим розуміння сучасного стану християнства в Україні та світі та історії Церкви, аби плекати прагнення єдності Христової Церкви. Разом з тим варто пам'ятати, що екуменічній діяльності найперше слід керуватися спеціальними приписами та розпорядженнями Римського Апостольського Престолу, а також відповідними законодавчими актами Синоду Єпископів і декретами та інструкціями Верховного Архієпископа⁹⁵.

Важливо, щоби формація катехита не завершилась на пройдених курсах, а тривала впродовж всього служіння. Катехитичний довідник зазначає: «Катехитам слід дати не лише початкове виховання та знання, а й надалі поглиблювати їх знання зі Святого Письма, богослов'я, літургії, катехитики та духовності»⁹⁶. Навіть, якщо пройдені найкращі освітні програми підготовки катехитів, важливою залишається постійна формація. Тож катехит покликаний займатися самоосвітою, читаючи Святе Письмо, твори святих отців, також навчальні посібники, наукову літературу та багато іншого. Аби навчати інших, необхідно самому постійно навчатися. Катехитична комісія УГКЦ регулярно організовує у єпархіях реколекції та семінари для катехитів, також існує багато

⁹⁴Марцеліна Д. Виховання любов'ю, 17-18.

⁹⁵Канони партикулярного права УГКЦ, тит. XII, § 2.

⁹⁶Загальний катехитичний довідник, 234

відкритих курсів, шкіл, інших варіантів неформальної освіти для підвищення знань, педагогічної майстерності чи духовного зросту.

Також корисною є співпраця та спілкування з іншими катехитами, що дозволяє обмінюватися досвідом і практичними порадами, обговорювати актуальні проблеми. Зустрічі катехитів можуть не обмежуватися професійними питаннями, а повинні стати середовищем духовного і особистісного зросту. Катехит не може ізолюватися від суспільства та Церковної спільноти, адже не лише читання відповідної літератури, а практичне спілкування і практична діяльність у спільноті – дає відповідний досвід і навички катехизації. Організувати зустрічі катехитів та пропонувати постійну формацію можуть та повинні єпархіальні катехитичні комісії.

2.3. Співпраця катехита з іншими середовищами

Оскільки особистість християнина формується не лише у парафіяльній спільноті чи у катехитичній школі, важливим є гармонійність виховання особи у різних середовищах. Такі суспільні одиниці, як сім'я, школа, парафіяльна спільнота, різні громадські чи мирянські організації, громада, держава, впливають на розвиток і виховання особистості. Суспільний вимір, є надзвичайно важливим елементом покликання і природи кожної людини, разом і з особистим покликанням кожної особи⁹⁷. Тут Церква пропонує застосовувати принцип субсидіярності, що межує з поняттям суспільного блага⁹⁸. Соборна місія Церкви в кожній людині виховує зобов'язання не тільки турботи за себе, а й за своїх ближніх. Цю взаємопов'язаність називаємо принципом солідарності⁹⁹. Для мирянського і катехитичного служіння є обов'язковим залучення у суспільне життя, а також співпраця з суспільством у різних сферах. За своєю природою суспільство є сполученням взаємодоповнюючих соціальних інститутів. Катехит у духовному напрямку

⁹⁷Катехизм Католицької Церкви: *Компендіум*. Львів 2008, 112.

⁹⁸Катехизм Католицької Церкви: *Компендіум*, 113.

⁹⁹Катехизм УГКЦ, *Христос - наша Пасха*, 278.

виховання займає позицію служіння ближньому. Так, як катехиза готує усіх членів до відповідальності у суспільстві¹⁰⁰. Суспільна діяльність катехита та кожного християнина перейнята духом поваги до цінності людської особи, її свободи, любові, справедливості. Соціальна діяльність вчителя-катехита є виявом євангелізації, метою якої є проповідувати та сприяти християнському поступу людської особи¹⁰¹. Церква проявляє свою діяльність у співдії з суспільством задля гідного виконання своєї місії - проголошення спасительної звістки усім народам. Катехит разом із усім духовенством та мирянами становлять єдине Боже тіло. У контексті цієї єдності, кожен, віддаючи себе на служіння ближнім, у результаті і сам одержує цінне надбання: «добро усіх стає добром кожного»¹⁰².

Керуючись Євангельським Словом, Церква допомагає людям у пошуках істини, а також заохочує служити у соціальній сфері. Соціальна доктрина Церкви вказує на основні принципи діяльності у соціальній сфері. Це - проповідування Євангельської Звістки, осмислення Євангелія у суспільному контексті та заохочення до діяльності, що скерована до відновлення суспільства відповідно до християнської моралі¹⁰³.

Головною одиницею суспільства, найменшою і найважливішою людською спільнотою є сім'я. Відповідно сім'я є первинним місцем формації особи. Саме у родинному середовищі формуються цінності, ставлення до світу, себе, ближніх, виховується мораль та вміння любити. На жаль, не кожні батьки усвідомлюють важливість сімейного виховання. Часто зустрічаємо кризові сім'ї, де подружки не можуть порозумітися між собою, що впливає на духовний та психологічний стан дитини. У християнському розумінні – сім'я є перша Богом задумана спільнота людей, що відображають єдність у любові Осіб Пресвятої Трійці. Сім'я є домашньою Церквою. Тож у кожній християнській родині повинні відображатися різні аспекти життя цілої Церкви:

¹⁰⁰Марко Вікторія, Молодь і ринок // Особливості соціально-педагогічної праці на парафії, №3 (110), 2014.

¹⁰¹Компендіум соціальної доктрини Церкви, 323.

¹⁰²Покликання і місія мирян. Львів 1998, 60.

¹⁰³Компендіум соціальної доктрини Церкви, 323.

молитва, свідоцтво, послання, тощо¹⁰⁴. Батьки стають першими вихователями віри для своїх дітей. Вони навчають словом, прикладом, способом життя, ставленням, відкриваючи ще з раннього віку для дітей правду про Бога, допомагають робити перші кроки у молитві, формують моральне сумління, діляться любов'ю, що свідчить про любов Бога-Отця. У родинному вихованні важливою є й участь бабусь та дідусів, адже досвід, мудрість і пошана до старших поколінь допомагає створити справжню християнську атмосферу у родині. Завданням всієї Церкви є допомогти батькам у їх покликанні до відповідного виховання дітей, тож катехизація і духовний провід сім'ї є важливим елементом турботи про родину. Частково подруги отримують катехизу, що стосується виховання дітей у навчання перед прийняттям тайни подружжя. Тож важливо не пропускати етап приготування до подружнього життя, а змістовно проводити катехизації для майбутніх по другів. Проте, цього є не достатньо. Часто катехизація на парафії адресована лише дітям або ж молоді. Важливо також організовувати катехизи, зустрічі, реколекції для сімей. В УГКЦ є ряд мирянських рухів та організації, які якраз займаються душпастирством для подружжя, зокрема – це рух «Подружніх зустрічей», рух «Кана» та інші.

Катехитичний довідник зазначає, що парафія повинна залишатися провідницею та натхненницею катехизи. Адже у парафіяльній спільноті християнин має можливість відчувати себе частинкою великого Божого народу, братами і сестрами у Христі. Парафія є спільнотним простором, де здійснюване служіння Слова є одночасно навчанням, вихованням і живим досвідом¹⁰⁵.

Щоби у євангелізаційній місії парафії катехиза могла бути ефективною, треба щоби вона відповідала деяким умовам:

- 1) Катехиза дорослих повинна набути першочергового значення.

¹⁰⁴Загальний катехитичний довідник, 248.

¹⁰⁵Загальний катехитичний довідник, 250.

2) З особливою відвагою потрібно запропонувати звітування тим, хто у релігійній байдужості, зокрема це можуть бути катехизи перед прийняттям Таїнств: подружжя, хрещення чи першого святого Причастя дітей.

3) Також катехиза повинна бути спрямована і до зрілих християн. Для цієї мети можуть послужити малі церковні спільноти¹⁰⁶.

Важливим місцем катехизи є недільні парафіяльні школи. Недільна школа, як форма навчання, створена зусиллям пароха з благословення єпископа, покликана розв'язувати такі завдання: заохочувати учнів до активної участі в професійному житті християнських практиках, ознайомити учнів предметами гуманітарного циклу, необхідними для формації зрілої особистості, вести навчання відповідно до програми, затвердженої церковною владою. Подібно до інших навчальних закладів, парафіяльні школи повинні сформувати цілісну людську особу, чесноти, інтелектуальні та моральні якості та сприяти фізичному розвитку¹⁰⁷.

Ще одним можливим середовищем формації християнина може служити католицька школа. Така школа має на меті культурні цілі та гуманне формування молоді. Однак їй властиво середовище з євангельським духом свободи і любові, допомагати молоді розвивати особистість, а людську культуру скерувати до спасительного благовістя¹⁰⁸. Католицькі школи – це навчальні заклади загальноосвітнього рівня які «надають пріоритет вихованню учнів на основі християнської віри і християнського співжиття, що забезпечується разом з іншими формами навчання на основі християнської культури»¹⁰⁹.

Корисною для формації християнина є участь у мирянських спільнотах, рухах чи товариствах. Вони мають на меті допомогти християнам у виконанні їх місії у світі, також допомогти розпізнати цю місію перетворення суспільства, в якому живемо, на християнських засадах. Усі товариства чи

¹⁰⁶Загальний катехитичний довідник, 251.

¹⁰⁷Катехитичний правильник УГКЦ, 67.

¹⁰⁸Загальний катехитичний довідник, 252.

¹⁰⁹Катехитичний правильник УГКЦ, 68.

рухи приділяють відповідний час катехизі, що є важливим та визначальним елементом спільнотної формації. Тож церковні спільноти, християнські організації є простором для реалізації служіння катехита. В таких спільнотах християни «народжуються у вірі, виховуються в ній і живуть нею»¹¹⁰. У мирянських організаціях застосовуються різноманітні методи християнської формації. Існують молодіжні, дитячо-юнацькі, подружні, чоловічі та жіночі спільноти. Зокрема в УГКЦ активно провадять свою діяльність спільнота «Українська молодь – Христові», ТУСК «Обнова», рух «Подружні зустрічі», «Матері в молитві» та «Лицарі Колумба» та інші. Також популярними сьогодні є біблійні кола та молитовні групи при парафіях. Кожні рух чи спільнота потребують присутності та участі катехита. Катехит повинен бути обізнаним у діяльності мирянського об'єднання та підбирати тематику катехизацій, відповідно до вікових особливостей та запитів учасників спільноти.

Світські загальноосвітні чи приватні школи також можуть бути середовищем для праці катехита. Адже правом і обов'язком Церкви є дбати про високе моральне виховання суспільства¹¹¹. Часто батьки чи вчителі запрошують катехита готувати учнів до Першої Сповіді та Урочистого Причастя. Проте, катехит може працювати і з старшими учнями, якщо для цього є сприятливі умови. Важливо першими йти на співпрацю з освітніми закладами і формувати довірливі стосунки. Оскільки, в школах вчать діти із християнських сімей, то Церква має право співпрацювати зі школами, здійснюючи свій вклад у виховний процес учнів. Ця співпраця повинна бути офіційно узгодженою між обома сторонами¹¹². В українських реаліях маємо ряд предметів духовно-морального спрямування. Найпоширенішим є предмет «Християнська етика». Предмет є вибірковою дисципліною. Міністерство освіти і науки сьогодні періодично змінює свою позицію відносно до цієї вибіркової дисципліни під впливом нових політичних сил та світоглядних трендів. На рівні місцевого самоврядування та громад можна будувати тіснішу

¹¹⁰Загальний катехитичний довідник, 247.

¹¹¹Катехитичний правильник УГКЦ, 69.

¹¹²Катехитичний правильник УГКЦ, 70.

спрівпрацю Церкви та освіти, де є для цього сприятливі умови. Варто розуміти, що урок християнської етики не є катехизацією, адже об'єднує учнів різних конфесій, та рідше – різних віросповідань. Відповідно до програми, навчання християнської етики формує загальнолюдські та християнські цінності, не вдаючись до особливостей обряду чи церковної традиції. Проте, добре, коли викладач християнської етики є також катехитом, тобто особою із відповідною підготовкою та богословською освітою. Уважність до учнів є невід'ємною частиною у комунікації. Катехит-педагог, який впливається у життя світської школи може претендувати стати душею навчального процесу. Чи не найважливішою особистою якістю християнського педагога є людяність, втілення загальнолюдських і християнських чеснот у поведінці та спілкуванні з учнями. Уважність до учнів є запорукою доброї комунікації. Головною ціллю християнського педагога є у ненав'язливий спосіб принести до школи світло Христової віри. Катехит-педагог робить це через висвітлення орієнтирів, які допоможуть учням сформувати правильні цінності та подолати в майбутньому житті небезпечні суспільні виклики. Християнський педагог повинен підтримувати дітей у всебічному розвитку під час їхнього зростання¹¹³.

У підсумку, варто зазначити, що сама присутність катехита у різних суспільних середовищах є знаком і виявом любові та служіння ближнім. Відповідаючи на потреби різних суспільних та соціальних середовищ, першим завданням для катехита є служіння людині та свідчення Христа, Божої любові. Присутність катехита у суспільстві є важливою та служить місії преображення світу відповідно до Божої справедливості. Свідчення Євагнелія у різних сферах людського життя світить маяком для суспільства, а проповідування християнської моралі – рятівним колом у морі деструктивних ідеологій та псевдо цінностей. Папа Павло VI дає доручення кожному християнину, а зокрема й катехиту, кажучи: «Всі, отже, миряни, мають почесний обов'язок

¹¹³Комісія УГКЦ у справах освіти та виховання. *Перший крок назустріч*. Львів 2013, 10.

співпрацювати в тому, щоб спасительна Божа постанова щораз більше доходила до всіх людей, всіх часів та всієї землі»¹¹⁴.

¹¹⁴Документи Другого Ватиканського Собору: Конституції, декрети, декларації. Коментарі. *Lumen gentium*. Львів 2014, 87.

Розділ 3

ФОРМАЦІЯ КАТЕХИТІВ В УГКЦ

3.2 Організація освіти та формація катехитів

У доповіді під час Синоду єпископів УГКЦ п. Назар Дуда зазначив, що «кількість і якість теперішніх та майбутніх християнських спільнот залежить від того, наскільки Церква підготує християн до викликів сьогодення»¹¹⁵. Тому, на думку доповідача, дуже важливим є мати на кожній парафії відповідно підготовленого катехита.

Жодна душпастирської ініціатива не може мати успіху без добре підготовлених і освічених осіб. Отже для відповідного формування катехитів необхідно організувати відповідні центри та заклади як наприклад єпархіяльні катехитичні центри та катехитичні інститути¹¹⁶.

Відповідальність за вишкіл катехитів несуть перш за все єпископи. Єпархіяльне душпастирство повинне надати першість формуванню катехитів-мирян¹¹⁷. Особа, яка бажає бути катехитом вибирається із парафіяльної спільноти та скеровується на навчання за рекомендацією пароха.

Катехит повинен пройти відповідну формацію, згідно із затвердженою компетентною церковною владою програмою. Катехиза передбачає вивчення святого письма творів Святих Отців богослов'я Літургії східною духовності катехетика психології педагогіки морального богослов'я¹¹⁸.

«Метою формації катехитів є приготування їх до реалізації потрійної місії: почути Слово Боже, прийняти його і свідчити»¹¹⁹ - зазначає Катехитичний правильник УГКЦ. У цьому ж документі подані деякі вказівки щодо формації. Зокрема, основним джерелом катехитичної формації є Святе Письмо, яке для катехита повинно бути джерелом молитви і життям, а не лише інструментом,

¹¹⁵Доповідь Назара Дуди на Синоді УГКЦ. *Хто такий катехит і чому він потрібен на кожній парафії* //news.ugcc.ua (25.11.2021).

¹¹⁶Катехитичний правильник УГКЦ, 54.

¹¹⁷Катехитичний правильник УГКЦ, 54.

¹¹⁸Катехитичний правильник УГКЦ, 56.

¹¹⁹Катехитичний правильник УГКЦ, 47.

що аргументує чи підтверджує катехизмові правди. Тому читання і прийняття Слова Божого повинно супроводжуватися молитвою.

Завдання літургійної формації катета є приготування до живої участі у богослужіннях та Святих Таїнствах. Літургійні обряди, як писав Андрей Шептицький, повинні «бути визнанням віри і наочним зовнішнім проявом правди віри. Вони є відношення людини до Бога, а тому поживою для побожності»¹²⁰.

Катехитичний довідник подає критерії, що надихають формування катехитів. До них належать насамперед формування катетів для євангелізаційних потреб сучасного історичного моменту з його викликами цінностями чи темними сторонами. Наступним критерієм є те, що сучасна катехиза повинна передавати не лише науку, а також інтегральне християнське формування, здійснювати завдання втаємничення навчання і виховання. Також катехит повинен вміти поєднати символічний і пізнавальний виміри, ортодоксію та ортопраксію, еклезіальне і суспільне життя. Специфічного забарвлення апостольському формуванню надає світський характер особи катехита, який притаманний мирянинові та його духовності. Педагогіка, що використовується у формації має основне значення. Цей педагогічний досвід катехит повинен легко відтворити і застосувати у своїй діяльності¹²¹.

Катехитичний довідник подає також три виміри для формування катета: «бути», «знати», «вміти діяти». Формація катетів в УГКЦ відповідає даним критеріям. Перший критерій стосується самого буття катехита, його людської особистості та християнської зрілості. Тож формація в першу чергу покликана допомогти дозріти катехиту, як віруючій особі та як апостолу. Важливим виміром є те, що повинен знати катехит, аби виконати своє завдання. Третім виміром є здатність діяти – підібрати відповідні методи комунікації з

¹²⁰Катехитичне служіння у світлі вчення Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Львів 2015, 43.

¹²¹Загальний катехитичний довідник, 234-235.

довіреними людьми. Добре організована формація повинна допомогти катехистам стати вихователем людини та християнської спільноти у вірі¹²².

Початок формування катехита може відбуватися у рамках християнських спільнот, де особа постійно живить своє апостольське чуття та покликання. У цьому дозріванні вірних важливу роль відіграє священник¹²³. Також варто гідно підтримувати і розвивати парафіяльні ініціативи, які сприяють забезпеченню духовного зростання катетів: школи молитви реколекції духовні зустрічі.

Подальша формація катехита може відбуватися у таких місцях: школа для катехитів, для відповідальних за катехизацію, також вищі центри для спеціалістів у галузі катехизи.

Наступним місцем вишколу катехитів після парафіяльної формації можуть стати на єпархіальному рівні катехитичні курси та школи. Вони є осередками, в яких катехити матимуть одержати нові знання та засвоїти вже отримані. Можливість навчатися сприятиме постійній формації катехита, відповідно до єпархіального душпастирського плану¹²⁴.

Метою шкіл для катетів є організувати систематичне, під ставове формування катехитів. Основним змістом навчанням у такій школі є християнське послання, знання людини і суспільно-культурного контексту, педагогіка віри. Важливим для таких шкіл є систематичність та якість, інтеграція з катехитами інших спільнот. З метою удосконалення знань, вмінь та навичок відповідальних за катехизм на парафіях або в душпастирських округах, або також досвідчених катехитів організовується школа для відповідальних за катехизу. Рівень вимог до цих шкіл очевидно є вищий. Програма повинна розвивати ті компетенції та спеціалізації, які необхідні у єпархії в своїх конкретних обставинах.

В Україні єпархії організовують катехитичні курси, які є школами катехитів. До прикладу, у Тернопільсько-Зборівській архієпархії такі курси

¹²²Загальний катехитичний довідник, 235-36.

¹²³Загальний катехитичний довідник, 243.

¹²⁴Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, 120.

поділяються на три модулі. Навчання завершується сертифікатами від архиєпархії і благословенням на катехитичне служіння¹²⁵.

Можуть бути засновані також вищі центри - інститути катехитичного душпастирства¹²⁶. Це більш професійні, але не менш необхідні заклади для вишколу катехитів. Це структуровані установи, в яких інтегрально поєднано науковість, систематичність і органічність¹²⁷. Завданням цих інституцій є формувати катехитів, які можуть бути задіяні у проведенні курсів та шкіл на єпархіальних рівнях. Тут йдеться про виховання «форматорів катехитів»¹²⁸.

В Україні працюють три катехитичні Інститути УГКЦ: у Львові в Дрогобичі, Івано-Франківську, також два дяківсько-катехитичні освітні заклади. Церква має право і обов'язок готувати мирян до різного апостоляту в церковних спільнотах, саме цим займаються катехитичні Інститути¹²⁹.

Катехитично-педагогічний Інститут Українського католицького університету – це науково-освітня установа, яка впродовж 20 років займається формацією катехитів і вчителів християнської етики. Випускниками інституту стали: 811 катехитів парафіяльних шкіл та 767 вчителів християнської етики загальноосвітніх шкіл. КПІ УКУ має навчальні філії у Луцьку, Києві та Жовкві¹³⁰.

КПІ УКУ запрошує на навчання за такими освітніми програмами та напрямками:

- Підготовка християнських педагогів (акредитована магістерська програма «Християнська педагогіка та організація дозвілля»);
- підготовка катехитів: «Вища релігійна освіта»;
- підготовка провідників біблійних спільнот: «Вища релігійна освіта»
- підготовка аніматорів, організаторів дозвілля;
- підготовка свідомих, активних парафіян: сертифікатна програма «Основи християнської віри»¹³¹.

¹²⁵Катехитична комісія //www.tze.org.ua (30. 11. 2021).

¹²⁶Загальний катехитичний довідник, 244-45.

¹²⁷Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, 121.

¹²⁸Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, 121.

¹²⁹Катехитичне служіння в УГКЦ //ucu.edu.ua (21.11.2021).

¹³⁰ Катехитичні навчальні заклади УГКЦ //ct.ugcc.ua (5.12.2021)

¹³¹Катехитично-педагогічний Інститут //catechetical.ucu.edu.ua (7. 12. 2021)

Навчальні програми інституту діють також в Україні та закордоном у форматі онлайн.

Також Інститут займається розробкою програм та матеріалів для катехизації: програми для різних вікових груп, посібники катехита і зошити учня, програми християнських таборів (для дітей та молоді), катехитичні аудіо-та відеоматеріали, матеріали для біблійного апостоляту, конференції, наукові дослідження.

Дрогобицький Інститут Пресвятої Трійці у Самбірсько-Дрогобицькій Єпархії УГКЦ займається підготовкою «християнських педагогів та інших церковних і суспільних працівників, а саме – кваліфікованих катехитів і вчителів християнської етики для праці в недільних парафіяльних школах, державних і недержавних школах, дитячих садочках різних форм власності, для праці серед молодих сімей, з молоддю тощо»¹³². Також інститут дбає про вишкіл добре підготовлених кваліфікованих дяків для служіння на парафіях.

21 травня 2018 року Івано-Франківський Богословський Університет реорганізований у «Івано-Франківську академію Івана Золотоустого», яка є приватним закладом вищої освіти. Івано-Франківське Архієпархіальне управління УГКЦ є засновником академії. Метою академії є сприяння розвитку філософських і богословських наук та інших пов'язаних з ними дисциплін. Вихованням катехитів займається катехитично-педагогічний факультет, який пропонує навчання за світньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра богослов'я, катехит та магістра богослов'я, викладач філософсько-богословських дисциплін¹³³.

Також катехити можуть здобувати формацію у дяківсько-катехитичному коледжі Коломийсько-Чернівецької єпархії УГКЦ та Чортківської дяківсько-катехитичної академії ім. свщмч. Григорія Хомишина у Буцацькій єпархії УГКЦ.

¹³²Дрогобицький Інститут Пресвятої Трійці //sde.org.ua (9.12.2021).

¹³³Івано-Франківська академія Івана Золотоустого //ifaiz.edu.ua (5.12.2021).

Програма вишколу катехитів УГКЦ, розроблена Патріаршою катехитичною комісією УГКЦ, «погоджена з керівниками духовних освітніх закладів, як спільна основа підготовки кваліфікованих катехитів — християнських педагогів»¹³⁴. Кредитно-модульна система навчання визначає обов'язкові та вибіркові навчальні дисципліни, також додаткові дисципліни для вибору освітнім закладом, практичну підготовку і атестацію здобувачів освіти. Програма напрацьована на основі діючих навчальних програм, «відповідно до католицьких стандартів вищої релігійної освіти та державних стандартів підготовки служителів Церкви за спеціальністю «Богослов'я»»¹³⁵.

Для подальшої формації катехитів єпархіальні катехитичні комісії регулярно організують семінари, реколекції та конференції для катехитів.

3.2 Здобутки та виклики у сфері катехитичного служіння на сучасному етапі

Щоб дбати про належну катехизацію вірних, УГКЦ утворила Патріаршу катехитичну комісію Української Греко-Католицької Церкви (далі Комісія, ПКК), яка є виконавчим і дорадчо-консультативним структурним підрозділом Курії Глави УГКЦ.

У своїй діяльності ПКК керується документами Церкви, зокрема: Канонами партикулярного права УГКЦ, Кодексом канонів Східних Церков (ККСЦ), рішеннями Синоду Єпископів УГКЦ, декретами Глави УГКЦ і Положенням про Комісію.

Основною метою ПКК є «допомагати Главі УГКЦ та Синоду Єпископів УГКЦ у пасторальному плануванні та координації загальної євангелізаційної та катехитичної діяльності УГКЦ»¹³⁶.

ПКК дія у таких напрямках:

¹³⁴Програма вишколу катехитів УГКЦ, 7.

¹³⁵Програма вишколу катехитів УГКЦ, 6.

¹³⁶Положення про Патріаршу Катехитичну Комісію УГКЦ //ct.ugcc.ua (2.11.2021).

- Сприяє місійній діяльності Церкви щодо формації активних та свідомих учнів Христа.
- Розвиває служіння Біблійного апостоляту: проповідування, євангелізації, молитовного читання Святого Письма, катехизації та інших форм християнського навчання.
- Опрацьовує та впроваджує документи, що регламентують зміст і організацію катехизації: Загальний катехитичний довідник та Катехитичний правильник УГКЦ.
- Допомагає місцевим ієрархам у налагодженні та управлінні катехитичного служіння в єпархії, митрополії, екзархаті.
- Сприяє та підтримує покликання, формує та вишколює катехитів-мирян, а також дбає про катехитичне формацію богосвячених осіб, семінаристів, священників та єпископів у сфері євангелізації та катехитичного служіння.
- Створює катехитичні ресурси для катехитів та катехизації різних вікових категорій.
- Організовує катехитичні конференції та семінари.
- Координує діяльність та організовує співпрацю єпархіальних, екзархальних, митрополичих, національних катехитичних комісій.
- Впроваджує рішення Синоду Єпископів УГКЦ та Глави УГКЦ, щодо катехитичного життя.
- Бере участь у розробці та підготовці тих документів, які стосуються катехитичного служіння.
- Збирає та оновлює бази даних осіб та організацій, які діють у сфері катехизації.
- Надає експертні рекомендації щодо біблійного апостоляту, катехитичного характеру чи релігійного виховання.

- Співпрацює із науковими інституціями у сфері катехитичних наук та із відповідними структурами інших конфесій¹³⁷.

Сьогодні майже у всіх єпархіях і екзархат УГКЦ є призначені відповідальні за катехитичне служіння та створені відповідні структури відповідальні за катехизацію¹³⁸.

У творенні катехитичних програм беруть участь богослови та практики-катехити, також педагоги, медики, методисти¹³⁹. Сайт ПКК пропонує документи, довідники, правильники, посібники що стосуються катехизації. Також на сайті публікується актуальна інформація про катехитичне служіння та новини у цьому напрямку.

Сьогодні розроблено програми для людей різного віку, стану, різних напрямків. Також застосовуються інтернет-ресурси для євангелізаційних проектів. Розробляються інтелектуальні ігри для дітей та молоді.

Згідно із статистикою про стан душпастирського служіння в УГКЦ у 2017 р., при парафіях УГКЦ нараховано понад 30 тисяч мирян, котрі катехизують. З цих катехитів понад 24 тисячі 500 осіб не мають відповідного катехитичного вишколу. Тож катехитичну підготовку має менше ніж 20 % осіб із тих, хто катехизу на парафіях. Такий стан речей є незадовільним. Пан Назар Дуда, виступаючи на Синоді єпископів у 2018-му році також засвідчив проблему професійності осіб, які викладатимуть предмети катехитики, адже у Церкві бракує кваліфікованих спеціалістів з цієї ділянки¹⁴⁰.

Тож Синод єпископів прийняв ряд рішень для вирішення цієї проблеми. Послання Синоду єпископів 2018-го року «Слово Боже і катехизація» засвідчує здобутки, які є у катехитичному служінні.

Розглянувши стан проголошення Слова Божого та катехитичного служіння, дякуємо Богові за все добро та рясні плоди, які приносить благовість Христового Євангелія в

¹³⁷Положення про Патріаршу Катехитичну Комісію УГКЦ //ct.ugcc.ua (2.11.2021).

¹³⁸ С. д-р. Луїза Цюпа, СНДМ. *Катехизація в УГКЦ: стан, виклики та шляхи подолання// Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи*. Матеріали конференції. Львів 2019, 31.

¹³⁹Катехитичне служіння в УГКЦ//ucu.edu.ua (21.11.2021).

¹⁴⁰Доповідь Назара Дуди на Синоді УГКЦ. *Хто такий катехит і чому він потрібен на кожній парафії*//news.ugcc.ua(25.11.2021).

пастирському служінні нашої Церкви як в Україні, так і в різних країнах світу. Хочемо висловити визнання і вдячність священикам, богопосвяченим особам, катехитам, батькам – усім, хто щиро присвячує себе проголошенню Божого Слова та бере участь у навчанні і передаванні святої віри¹⁴¹.

Оскільки УГКЦ сьогодні присутня по всьому світу, миряни мають можливість проходити навчання для у дистанційній формі.

Щороку збільшується число парафіяльних катехитичних шкіл.

Священики мають дбати про те, щоб саме на парафії Слово Боже проповідувалося завжди і у здоровому світлі. Парохія має бути місцем здорового навчання і виховання. В першу чергу це є досвід живої віри. Спільнота, яка є видимою Церквою має бути живим прикладом катехизації. Саме парафіяльна спільнота містить у собі живу віру, яка має притягувати до себе інших. Бо спасаючи себе, ми спасаємо інших.¹⁴²

У 2019 р. відбулась міжнародна всецерковна конференція «Християнська педагогіка: системи, досвід, перспективи», у якій взяли участь близько 200 катехитів та християнських педагогів. Впродовж конференції обговорювалась педагогічна спадщина УГКЦ у сфері християнського виховання. Організаторами конференції були Катехитично-педагогічний інститут УКУ та Патріарша катехитична комісія УГКЦ. Впродовж науково-практичної частини конференції відбувався аналіз та розгляд теоретичних основ християнського виховання, також учасники мали можливість вчитися застосовувати на практиці сучасні методи катехизації. Видані після конференції матеріали стали корисним джерелом для праці катехитів. Зокрема у збірнику «Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи» йдеться про важливість формації катехитів, які покликані нести свідчення у світ: «Особливу увагу маємо приділити формуванню мирян як катетів які несуть свідчення віри знання про Бога і християнство у світ у місце праці суспільне середовище навчальні установи державні структури Владу і політику»¹⁴³.

На конференції обговорювались проблеми катехитичного служіння в УГКЦ. До них належить брак сформованих мирян-катехитів та опіки над ними. Проблема є ще більш відчутною у Європі США та Канаді, куди емігрує

¹⁴¹ Слово Боже і катехизація.

¹⁴² Катехитичне служіння УГКЦ сьогодні: досвід, труднощі, перспективи, 31.

¹⁴³ С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита*, 142.

українське населення на роботу чи постійне місце проживання. Тож важливо визначити християнське навчання і виховання, як чіткий пріоритет, щоби молодь і діти у Європі могли пізнавати свою ідентичність та приналежність до УГКЦ, формувати духовність. У європейських країнах у цій сфері важливу функцію відіграють суботній і недільні школи¹⁴⁴.

Проблемною є співпраця з громадами в тих місцевостях, де немає церковних структур УГКЦ. Також важко співпрацювати з тими єпархіями, в яких немає відповідального за катехизацію, адже налагодження комунікації є важливим фактором для розвитку критичного служіння. Також є випадки, коли відповідальні за катехизацію не мають належної уваги і підтримки церковних структур¹⁴⁵.

Ще одним викликом є те, що катехизації дорослих на парафіях приділяється мало уваги. Тож багато людей, які визнають себе християнами, не долучаються до парафіяльних спільнот, життя Церкви і навіть до недільної Літургії. Багато дорослих не можуть пояснити основних правил віри. У родинях занедбується християнське виховання, практика молитви¹⁴⁶.

Також існує проблема у катехизації – християнському навчанні і вихованні дітей та молоді. Здебільшого, катехизація проводиться лише для приготування до першої сповіді¹⁴⁷. Іншою є ситуація, де створені катехитичне школи чи діють молодіжні спільноти.

У збірнику також пропонується поради щодо покращення каталітичного служіння в УГКЦ. зокрема: запросити парохів дбати про покликання до катехитичного служіння на парафіях; організувати разом із місцевими катехитичними комісіями постійну формацію катехитів; розробити програму дистанційного навчання вивчення Катехизму УГКЦ «Христос наша Пасха»; розробити стандарт програми для формації катетів та подбати про відповідні методичні ресурси; також доручити ректором духовних семінарій внести в

¹⁴⁴ С. д-р. Луїза Цюпа, СНДМ. *Катехизація в УГКЦ: стан, виклики та шляхи подолання*, 31.

¹⁴⁵ С. д-р. Луїза Цюпа, СНДМ. *Катехизація в УГКЦ: стан, виклики та шляхи подолання*, 30.

¹⁴⁶ С. д-р. Луїза Цюпа, СНДМ. *Катехизація в УГКЦ: стан, виклики та шляхи подолання*, 32.

¹⁴⁷ С. д-р. Луїза Цюпа, СНДМ. *Катехизація в УГКЦ: стан, виклики та шляхи подолання*, 34.

освітню програму курси із методики катехизації та катехитичну практику; опрацювати базу даних катехитів; єпископам раз на рік видавати місію на катехитичне служіння тим особам, які пройшли відповідну підготовку, є практикуючими катехитами, беруть участь постійні катехитичній формації та мають рекомендації від пароха. Під час аналізу діяльності священика єпископом варто брати до уваги присутність на парафії належної кількості катетів які отримали місію єпископа служіння та чи проводяться катехизації для всіх вікових груп¹⁴⁸.

Папа Франциск високо оцінює працю катехитів і роль катехитичного служіння і у грудні 2021 у в Апостольському листі Папи Павла VI *Evangelii in nuntiandi* встановив мирянське служіння катехита¹⁴⁹. Встановлення Церквою служіння мирянина-катехита чинить очевидним, що особа катехита, «здійснює справжню церковну службу християнській громаді для її зростання та зростання її свідчення віри»¹⁵⁰.

Папа доручив Конгрегації богослужіння і дисципліни Таїнств опублікувати Чин поставлення на мирянське служіння катехита. Також попросив Єпископські конференції:

«зробити служіння катехита ефективним, визначивши необхідну програму формації і нормативні критерії, необхідні для його отримання, та шукаючи найбільш відповідних форм служіння для тих, котрі будуть покликані виконувати його відповідно до сказаного в цьому Апостольському листі»¹⁵¹.

З вище сказаного, можемо підсумувати, що УГКЦ активно працює у сфері катехизації, особливо в останні роки. Розроблені програми та є можливості для навчання та формації катехитів.

Проте, залишаються ще багато проблем, які потребують вирішення. Конференції та вчення Церкви актуалізують напрямки покращення організації катехизації та формації катехитів. Далеко

¹⁴⁸ Дуда Н. *Особа катехита та його формація*// *Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи*. Матеріали конференції. Львів 2019, 27.

¹⁴⁹ *Antiquum ministerium*

¹⁵⁰ Катехити: служіння з давнім корінням, що скеровує погляд у майбуття//ct.ugcc.ua (9. 12. 2021).

¹⁵¹ *Antiquum ministerium*.

Окрім цього, новітніми викликами можемо назвати активну атеїстичну та гендерну пропаганду серед дітей та молоді. Характерним для постмодерної культури є руйнування традиційного, вічних цінностей та орієнтирів, моралі. Тотальна гендерна пропаганда спонукає молоду особу плутатися навіть у тому, хто вона: чоловік чи жінка. Катехит, натомість, покликаний провадити до Істини у світі релятивізму. Завданням християнського педагога сьогодні є також допомогти молодій особі повернутися до Джерел, до справжніх цінностей, моралі, людськості – бути Божою дитиною. Також важливо допомогти дітям та молодим особам пізнати Божу правду про покликання чоловіка, жінки, цінності подружжя та сім'ї. Це світле і важливе завдання катехита утруднює те, що ці християнські цінності є протилежні сучасним світоглядним тенденціям. Також катехиту необхідна належна освіта та всебічний розвиток, щоб давати відповіді на складні питання, та жива віра, щоб світлити нею і спрямовувати до Христа, не вдаючись лише до інтелектуалізму.

У сучасних обставинах катехит повинен допомогти вибудувати цілісну сітку християнського світогляду, крізь який особа була б спроможна у світлі віри та правди сприймати події сучасного світу. Адже християнське життя – це не лише про частинку особистості, а про цілісність особи-християнина. Зустріч з Христом, до якої веде особу катехит, не може відбуватися без наслідків. Вона вимагає революційних змін цілої особи та має вияв у житті особистому, громадському, політичному, суспільному, національному. Християнське життя – це переміна думок, серця, преображення людини, яке веде за собою преображення світу. Такою цілісною особою повинен бути сам катехит, щоб зуміти допомогти у формації іншим.

Катехизація не повинна залишатися лише у стінах храму чи катехитичного класу. Церква заохочує до нової євангелізації та активної участі у суспільному житті. Для формації суспільно-активних мирян, що будуть здатні пояснювати і застосовувати свою віру у щоденному житті та відстоювати християнську мораль у всіх сферах громадського життя, потрібні високоосвічені та глибоко духовні катехити, що знайдуть відповідні методи комунікації.

ВИСНОВОК

Місія євангелізації та катехизації від початків історії християнства і до сьогодні залишається актуальною і важливою у житті Церкви. Для доброго сповнення цієї місії Церква формує катехитів. Організацію катехитичного служіння та формацію катехитів в УГКЦ регулюють такі документи: Катехитичний правильник УГКЦ, Загальний катехитичний довідник, Душпастирський катехитичний poradnik, Катехизм УГКЦ «Христос наша Пасха», Катехизм Католицької Церкви, документи II Ватиканський Собору, Апостольське повчання Папи Івана Павла II про катехизу в наш час «*Catechei tradendae*», Апостольське поучення Папи Павла IV «*Evangelii nuntiandi*», апостольський лист Папи Франциска «*Antiquum ministerium*» та інші. Тож розглянувши вчення Церкви щодо особи катехита та катехитичного служіння в з часу виходу з підпілля, можемо зробити такі висновки:

У першому розділі «Місія, мета та завдання катехитичного служіння» ми з'ясували, що метою катехизи є ввести людину в сопричастя з Ісусом Христом, що веде до поглиблення зв'язків із Пресвятою Трійцею, а через Церкву також з іншими людьми. Кожен вірний впродовж життя покликаний поглиблювати розуміння своєї віри, утверджуватися у Божій Правді. Місійна природа катехизи передбачає заохочення християн до активного служіння в особистому житті щодня, звершуючи місію переображення суспільства, беручи участь у Божому задумі. Тож це зумовлює велику цінність та необхідність катехитичного служіння Церкви для вірних впродовж усього життя.

За катехитичне служіння вірних відповідає вся Церква. Християнське виховання покликані звершувати батьки, хресні батьки, ієрархія Церкви, священники та диякони, монашество та миряни. Окрім спільного покликання до апостоляту, деякі миряни мають особливе покликання до катехизації, виховання, євангелізації. Церква будить це Боже покликання, надає їм

відповідну формацію та місію катехизувати. Тож катехит – це особа покликана, належно сформована та скерована Церквою для допомоги духовенству в служінні та вихованні у вірі Божого народу.

Завданням катехита є допомагати іншим пізнавати Христа; виховувати літургійно задля свідомої участі у Святих Тайних, зокрема у Євхаристії; моральне виховання в душі блаженств, проголошених у Нагірній проповіді; навчити молитовного життя; завданням катехизи також є ввести людину у спільноту. Катехиза вчить християнина жити в спільноті і робить його здатним до участі в житті та місії Церкви. Катехиза сприяє також місійній активності, старається, щоб учні Ісуса були здатні свідчити свою віру в житті суспільному, культурному, професійному чи громадянському. Одним із завдань катехитів є проведення катехуменату. Конкретизувати завдання катехита можна також відносно вікової категорії, з якою він працює.

У другому розділі «Особисті та професійні якості катехита» проаналізовано яким повинен бути, що повинен вміти та знати катехит, щоб відповідально виконувати, довірену йому Церквою, місію. Лише духовно та морально сформовані особи можуть стати катехитами. Катехит повинен бути відданим вченню Католицької Церкви, вести життя у вірі, брати активну участь у літургійному житті, вести високоморальний спосіб життя та пильнувати чистоту свого серця. Оскільки головним джерелом катехизації є Боже Об'явлення, катехит покликаний постійно пізнавати та жити Божим Словом. Наука катехита не може бути відділеною від його життя, катехит повинен практикувати те, чого навчає.

Тож катехит повинен жити в правді і свідчити щиро, проявляти щирю любов до інших у спілкуванні. При організації катехизи потрібно прагнути атмосфери правди, любові, безкорисливості і моральної чистоти. Важливо, щоб катехит прагнув бачити, довірених йому осіб, як улюблених Божих дітей. Особа, яка усвідомлює свою працю катехита, як служіння та покликання – зможе бути відкритою на Боже провадження її праці та зростати у вірі та чеснотах у своїй праці.

Успіх катехизації залежить від духовного життя катехита, але також і від професійних вмінь та знань. В першу чергу катехит повинен володіти базовими знаннями Святого Письма, вчення Церкви, оскільки це головні джерела катехизації. За професійним спрямуванням катехит має бути вихователем, вчителем, компетентним у педагогіці, методиці, дидактиці. Освітня програма з катехитики повинна охоплювати доктринальну, гуманітарну і педагогічну підготовку та сприяти особистісному і духовному розвитку особи, що готується стати катехитом. Катехитичний правильник визначає, що катехит повинен вивчати Святе Письмо, Святих Отців, літургіку, катехитику, богослов'я, східну духовність, педагогіку, психологію та моральне богослов'я, а також сучасні методи катехизи.

Для мирянського і катехитичного служіння є обов'язковим залучення у суспільне життя, а також співпраця з суспільством у різних сферах: у сім'ї, школі, парафіяльній спільноті, громадських чи мирянських організаціях, громаді. За своєю природою суспільство є сполученням взаємодоповнюючих соціальних інститутів. Катехит у духовному напрямку виховання займає позицію служіння ближньому. Так, як катехиза готує усіх членів до відповідальності у суспільстві. Свідчення Євангелія у різних сферах людського життя світить маяком для суспільства, а проповідання християнської моралі – рятувним колом у морі деструктивних ідеологій та псевдо цінностей.

У третьому розділі «Формація катехитів в УГКЦ» з'ясовано принципи організації освітнього та формаційного процесу катехитів. Катехитичний довідник подає також три виміри для формування катета: «бути», «знати», «вміти діяти». Формаційна програма катехитів в УГКЦ відповідає даним критеріям. Початок формування катехита може відбуватися у рамках християнських спільнот. Подальша формація катехита може відбуватися у школі для катехитів, катехитичних курсах, також у школах для відповідальних за катехизацію та в інститутах катехитичного душпастирства. Для подальшої формації катехитів єпархіальні катехитичні комісії регулярно організовують семінари, реколекції та конференції для катехитів.

В Україні працюють три катехитичні Інститути УГКЦ: у Львові в Дрогобичі, Івано-Франківську, також два дяківсько-катехитичні освітні заклади. Навчальні програми Інститутів діють в Україні та закордоном також у форматі онлайн. Інститути займається також розробкою програм та матеріалів для катехизації, організують конференції, та здійснюють наукові дослідження.

Патріарша катехитична комісія УГКЦ відповідає за організацію формації катехитів та якісного катехитичного служіння у Церкві. Сайт ПКК пропонує документи, довідники, правильники, посібники що стосуються катехизації. Також на сайті публікується актуальна інформація про катехитичне служіння та новини у цьому напрямку. На даному етапі розроблено програми для людей різного віку, стану, різних напрямків. Також застосовуються інтернет-ресурси для євангелізаційних проектів.

Папа Франциск закликає до якісного формування катехитів, оскільки піднімає їх статус у Церкві.

В УГКЦ все ще є недостатнім рівень освіти катехитів, оскільки не усі особи, що катехизують при парафіях УГКЦ, отримали відповідну формацію. Також недостатньою є катехизація дорослих, сімей, молоді, адже багато вірних УГКЦ звикли асоціювати катехизацію лише із приготуванням до першої сповіді.

У сучасних обставинах катехиту необхідно протистояти світоглядним тенденціям, насадженим гендерною ідеологією, матеріалізму, гедонізму; поборотися за душі молоді з воюючою світськістю. Катехиту необхідна жива віра, щоб спрямовувати до Христа і належна освіта, щоб давати відповіді на складні питання. Катехит покликаний формувати цілісний християнський світогляд, що допоможе християнину зберегти і утвердити віру у світі постмодерному секуляризованому світі руйнування вічних цінностей та орієнтирів та моралі.

Сподіваюся, що розглянута у магістерській праці тема доповнить раніше написані праці, котрі стосуються особи катехита та катехитичного служіння на

сучасному етапі. Праця може бути застосована для покращення формації катехитів чи самоосвіти християнських педагогів. Тема особи сучасного катехита і в подальшому буде потребувати розвитку та дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. П ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*. Рим, при оборі св. Петра, листопад 1965р. // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014, 227-252.
2. П ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Церкву *Lumen gentium* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014, 55-116.
3. П ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Догматична конституція про Боже Обявлення *Dei Verbum* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014, 213-227.
4. П ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР. Душпастирська конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* // *Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, декрети, декларації*. Львів 2014, 334-417.
5. КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Катехитичний правильник УГКЦ*. Львів 2013.
6. *Кодекс канонів Східних Церков* / перекл. з латинської Й. Кобів. Львів 1995.
7. КОНГРЕГАЦІЯ У СПРАВАХ ДУХОВЕНСТВА. *Загальний катехитичний довідник*. Львів 199.
8. Папа Венедикт XVI. Апостольське повчання *Verbum Domini*. Львів: Свічадо 2011.
9. Папа Іван Павло II. Апостольське поучення про катехизу в наш час *Catechesi tradendae*. Львів 2008.
10. Папа Іван-Павло II. Апостольське повчання *Покликання і місія мирян*. Львів 1998.
11. Папа Франциск. Апостольське повчання *Evangelii gaudium*. Львів 2014.

12. ПАПСЬКА РАДА «СПРАВЕДЛИВІСТЬ І МИР». *Компендіум соціальної доктрини Церкви*. Київ 2008.
13. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Катехитичне служіння у світлі вчення слуги Божого митрополита Андрея Шептицького*. Львів 2015.
14. *Святе Письмо* / пер. о. Іван Хоменко. Львів 2007.
15. СИНОД ЄПИСКОПІВ УГКЦ. *Катехизм УГКЦ: Христос – наша Пасха*. Львів 2012.
16. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Катехитичне служіння в УГКЦ сьогодні. Досвід, труднощі, перспективи*. Львів 2005.
17. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ. *Програма вишколу катехитів УГКЦ*. Львів 2020.
18. СИНОД ЄПИСКОПІВ УГКЦ. *Душпастирський катехитичний поради́ник*. Львів 2012.
19. С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Документи Церкви про катехизу // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції*. Львів 2019, 125-141.
20. С. д-р. Луїза Цюпа, СНДМ. *Катехизація в УГКЦ: стан, виклики та шляхи подолання // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції*. Львів 2019, 28-39.
21. Дуда Н. *Особа катехита та його формація // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції*. Львів 2019, 20-28.
22. С. Йосафата Кудла, СНДМ. *Особа катехита // Катехитика і християнська педагогіка. Досвід та перспективи. Матеріали конференції*. Львів 2019, 141-151.
23. Митрополит Андрей Шептицький. *Пастирське послання Наука катехизму*. Львів, серпень 1934 р. // *Пастирські послання (1918-1939)*, Т. II, Львів 2009, 182-186.

24. ПАТРІАРША КАТЕХИТИЧНА КОМІСІЯ УГКЦ, *Катехитичне служіння у світлі вчення слуги Божого митрополита Андрея Шептицького*, Львів 2015.
25. Віктор Франкл. *Людина в пошуках власного сенсу*. Харків 2021.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви //ugcc.ua (11.11.2021).
2. Папа Франциска. Апостольський лист *Antiquum ministerium* //ct.ugcc.ua (4. 12. 2021).
3. Синод Єпископів УГКЦ. *Парафіяльний правильник УГКЦ* //news.ugcc.ua (5.11.2021).
4. Катехити: служіння з давнім корінням, що скеровує погляд у майбуття //ct.ugcc.ua (9.12.2021).
5. Доповідь Назара Дуди на Синоді УГКЦ. *Хто такий катехит і чому він потрібен на кожній парафії* //news.ugcc.ua (25.11.2021).
6. Катехитичне служіння в УГКЦ//ucu.edu.ua (21. 11.2021).
7. Положення про Патріаршу Катехитичну Комісію УГКЦ //ct.ugcc.ua (2.11.2021).
8. Дрогобицький Інститут Пресвятої Трійці //sde.org.ua (9.12.2021).
9. Івано-Франківська академія Івана Золотоустого //ifaiz.edu.ua (5.12.2021).
10. Катехитичне служіння в УГКЦ //ucu.edu.ua (21.11.2021).
11. Катехитичні навчальні заклади УГКЦ //ct.ugcc.ua (5.12.2021).
12. Катехитично-педагогічний Інститут //catechetical.ucu.edu.ua (7. 12. 2021).
13. Катехитична комісія //www.tze.org.ua (30.11.2021).
14. Канони партикулярного права УГКЦ, тит. XII, § 2 //ugcc.ua (15. 11. 2021).
15. «Молімося за катехитів, покликаних бути відважними свідками» – папа Франциск//www.vaticannews.va (2.11.2011).

16. Декрет проголошення Катехизму УГКЦ для молоді «Ми йдемо з Христом» // docs.ugcc.ua (26.10.2021).

17. Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2018 *Слово Боже і катехизація* // ugcc.ua (26.10.2021).